

הלכות פסח

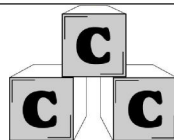
כולל:

משניות מסכת פסחים

הלכות פסח

דברי חז"ל

נערך על ידי ברמי ישראל גרוס

CONCEPT CENTERED CURRICULUM

זוג הפסוק במיקרא

שמות פרק יב

טו שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם כי | כל-אכל חמץ ונכרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשון עד-יום השבעי: טז וביום הראשון מקרא-קדש וביום השביעי מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכה לא-יעשה בהם אך אשר יאכל לכל-נפש הוא לבדו יעשה לכם: יז ושמתם את-המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את-צבאותיכם מארץ מצרים ושמתם את-היום הזה לדרתיכם חקת עולם: יח בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצות עד יום האחד ועשרים לחדש בערב: יט שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם כי | כל-אכל מחמצת ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ: כ כל-מחמצת לא תאכלו בכל מושבתיכם תאכלו מצות:

ויקרא פרק כג

ה בחדש הראשון בארבעה עשר לחדש בין הערבים פסח לי-הוה: ו ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג המצות לי-הוה שבעת ימים מצות תאכלו: ז ביום הראשון מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכת עבודה לא תעשו: ח והקרבתם אשה לי-הוה שבעת ימים ביום השביעי מקרא-קדש כל-מלאכת עבודה לא תעשו: ט וידבר יהוה אל-משה לאמר: י דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם כי-תבאו אל-הארץ אשר אני נתן לכם וקצרתם את-קצירה והבאתם את-עמר ראשית קצירכם אל-הכהן: יא והניף את-העמר לפני יהוה לרצונכם ממחרת השבת יניפנו הכהן: יב ועשיתם ביום הניפכם את-העמר כבש תמים בן-שנתו לעלה ליהוה: יג ומנחתו שני עשרונים סלת בלולה בשמן אשה ליהוה ריח ניחח ונספה זין רביעת ההין: יד ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד-עצם היום הזה עד הביאכם את-קרבן אלהיכם חקת עולם לדרתיכם בכל משבתיכם: טו וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את-עמר התנופה שבע שבתות תמימת תהיינה: טז עד ממחרת השבת השביעת תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה ליהוה: יז ממושבתיכם תביאו | לחם תנופה שתיים שני עשרונים סלת תהיינה חמץ תאפינה בפורים ליהוה: יח והקרבתם על-הלחם שבעת כבשים תמימם בני שנה ופר בן-בקר אחד ואילם שנים יהיו עלה ליהוה ומנחתם ונספיהם אשה ריח-ניחח ליהוה: יט ועשיתם שעיר-עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים: כ והניף הכהן | אתם על לחם הבכרים תנופה לפני יהוה על-שני כבשים קדש יהיו ליהוה לכהן: כא וקראתם בעצם | היום הזה מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכת עבודה לא תעשו חקת עולם בכל-מושבתיכם לדרתיכם: כב ובקצרכם את-קציר ארצכם לא-תכלה פאת שדה בקצרה ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני יהוה אלהיכם:

דברים פרק טז

א שמור את-חדש האביב ועשית פסח לי-הוה א-להיך כי בחדש האביב הוציאך י-הוה א-להיך ממצרים לילה: ב וזבחת פסח לי-הוה א-להיך צאן ובקר במקום אשר יבחר י-הוה לשכן שמו שם: ג לא-תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל-עליו מצות לחם עני כי בחפזו יצאת מארץ מצרים למען תזכר את-יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך: ד ולא-יראה לך שאר בכל-גבלך שבעת ימים ולא-ילין מן-הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר: ... ט שבעה שבעת תספר-לך מהחל חרמש בקמה תחל לספר שבעה שבעות: י ועשית חג שבעות ליהוה אלהיך מסת נדבת ידך אשר תתן כאשר יברכך יהוה אלהיך:

הלכות פסח

תוכן ענינים

משניות.....19-1

מושגים מהמשניות.....22-20

הלכות פסח.....41-23

מושגים מהלכות פסח.....44-42

דברי חז"ל.....47-45

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק ראשון אור לארבעה עשר

א אור לארבעה עשר, בודקים את החמץ לאור הנר. כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה. ולמה אמרו שתי שורות במרתף, מקום שמכניסין בו חמץ. בית שמאי אומרים, שתי שורות על פני כל המרתף. ובית הלל אומרים, שתי שורות החיצונות שהן העליונות:

רבינו עובדיה מברטנורה

אור לארבעה עשר. ליל שלמחרתו יהיה י"ד. וקורא התנא ללילה אור כדרך שקורים לעיוור סגי נהור, ובלשון יפה דיברה המשנה.

בודקים את החמץ. יש מפרשים סיבת הבדיקה כדי שלא יעבור על כל יראה וכל ימצא אם יהיה חמץ בביתו בפסח. ואע"פ שבבטול בעלמא סגי [שבבטול לבד מספיק], חוששים אולי ימצא חתיכה יפה של חמץ ויתחרט על ביטולו ויחשוב עליה לאכלה ויעבור עליו על כל יראה וכל ימצא. לפיכך בודקים את החמץ כדי לבערו מן העולם. ויש אומרים הסיבה שבודקים, גזירה אולי ימצא חמץ בביתו בפסח ויאכלנו, כיון שאין רגיל להיות בדל ממנו כל שאר ימות השנה:

לאור הנר. בגמרא לומדים שבדיקת חמץ צריכה שתהא לאור הנר, מזה שכתוב [שמות יב] שאור לא ימצא, וכתיב שם [בראשית מד] וימצא הגביע, מה מציאה האמורה שם ע"י חפוש, שנאמר ויחפש וכו' וימצא, אף מציאה האמורה כאן על ידי חיפוש, וחפוש הוא בנר כמו שכתוב [משלי כ'] נר ה' נשמת אדם חופש כל חדרי בטן. ותקנו הבדיקה בלילה מפני שבלילה כל העם מצויין בבתיהם, ואור הנר יפה לבדיקה בלילה יותר מביום שנור ביום אינו מועיל כלום. אולם אם לא בדיק ליל י"ד ובודק ב"ד שחרית צריך שיבדוק גם לאור הנר:

ולמה אמרו. במשנה להלן: **שתי שורות.** של חביות הסדורות זו ע"ג זו במרתף של יין צריך לבדוק ביניהן, אחר שאמרנו כל מקום שאין מכניסים בו חמץ אינו צריך לבדוק, למה הצריכו לבדוק? ומשיב, לא אמרו אלא במרתף שמכניסים בו חמץ, כמו מרתף שמסתפק ממנו יין לשלחנו ופעמים שהשמע עומד למזוג ופתו בידו וכשהיין כלה נכנס במרתף להביא יין:

שתי שורות על פני [כל] המרתף. דרך אוצרי יין לסדר חביותיהן שורות שורות עד שממלאים כל קרקעית המרתף וחוזרין ומניחים חבית על חבית, כשורות התחתונות כך שורות העליונות עד שמי הקורה. ושתי שורות שאמרו ב"ש הם שורה חיצונה מן הארץ עד שמי קורה, וחוזר ובודק החביות העליונות על פני ארכו ורחבו של מרתף, נמצאו שתי שורות כמין גא"ם יונית, שורה אחת בזקיפה ושורה אחת בשכיבה:

ב' שורות החיצונות. השורה העליונה הסמוכה לשמי קורה הרואה פני הפתח, ושלמטה ממנה. ואותן שלפנים אינו בודק כלל. ומן החיצונות אינו בודק אלא שתי העליונות בלבד:

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק ראשון אור לארבעה עשר

ב אין חוששין שְׁמָא גְרָרָה חֲלָדָה מִבֵּית לְבַיִת וּמִמְקוֹם לְמְקוֹם, דָּאִם כֵּן, מְחַצֵּר לְחַצֵּר וּמַעִיר לְעִיר, אֵין לְדַבֵּר סוּף:

רבינו עובדיה מברטנורה

אין חוששין. כשבדק הבית בזוית זו ובא לבדוק זוית זו, אין חוששים אולי בתוך שבאתי לזו גררה חולדה למקום הבדוק וצריך אני לחזור ולבדוק, שאם באת לחשוש לכך הרי גם מחצר לחצר י"ל כן אני בדקתי קודם לחברי ולאחר בדיקתי הביאה חולדה חמץ מחצר חברי לחצרי ואין לדבר סוף:

ג רבי יהודה אומר, בודקים אור ארבעה עשר ובארבעה עשר שחרית ובשעת הבעור. וחקמים אומרים, לא בִּדְק אור ארבעה עשר, יבדוק בארבעה עשר. לא בִּדְק בארבעה עשר, יבדוק בתוך המועד. לא בִּדְק בתוך המועד, יבדוק לאחר המועד. ומה שמשיר, יניחנו בצנעא, כְּדִי שְׁלֵא יְהֵא צְרִיךְ בְּדִיקָה אַחֲרָיו:

רבינו עובדיה מברטנורה

בודקים אור ארבעה עשר ובארבעה עשר שחרית. הכוונה באחד מג' פרקים הללו בלבד בודקים, ולאחר ג' פרקים הללו אם לא בדק שוב אינו בודק:
בתוך המועד. בשעה שעשית שהוא מועד הביעור:
לאחר המועד. עד שתחשך. ויש מפרשים בתוך המועד, בתוך הפסח. לאחר המועד, לאחר הפסח. כדי שלא יתערב לו חמץ שעבר עליו הפסח, שהוא אסור בהנאה, בחמץ של היתר שנעשה לאחר הפסח. ור' יהודה סבר לאחר הביעור, דהיינו לאחר זמן איסורו של חמץ, לא יבדוק כלל שחושש אולי יבא לאכול ממנו. ורבנן אומרים יבדוק לאחר זמן איסורו, ולא חוששים אולי יבא לאכול ממנו, כיון שכל עצמו מחזר עליו לשורפו. ואין הלכה כרבי יהודה:

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק ראשון אור לארבעה עשר

ד רבי מאיר אומר, אוכלין כל חמש ושורפין בתחלת שש. ורבי יהודה אומר, אוכלין כל ארבע, ותולין כל חמש, ושורפין בתחלת שש:

רבינו עובדיה מברטנורה

ושורפין בתחלת שש. ואע"פ שכל שעה שישית מותר מן התורה, גזרו רבנן עליו אולי יטעו ויחשבו על השביעית שהיא שישית. אבל החמישית לא יטעו לומר על השביעית שהיא חמישית, ומותר: **תולין כל חמש.** ואינו אוכל, גזרה משום יום המעונן שיטעו ויחשבו על השביעית שהיא חמישית. ואולם לשרוף אינו צריך, ומאכיל לבהמתו. אבל ששית אף בהנאה אסור מדרבנן, גזירה משום שביעית. והלכה כר"י:

ה ועוד אומר רבי יהודה, שתי חלות של תודה פסולות מנחות על גג האצטבא. כל זמן שמנחות, כל העם אוכלים. נטלה אחת, תולין, לא אוכלין ולא שורפין. נטלו שתיהן התחילו כל העם שורפין. רבן גמליאל אומר, חלון נאכלין כל ארבע, ותרומה כל חמש, ושורפין בתחלת שש:

שתי חלות. של חמץ:

של תודה פסולות. שנפסלו בלינה. שמתוך שהן מרובות לחמי תודה ב"ג בניסן, שכל מי שיש לו תודה להביא מביאה ב"ג, נפסלות בלינה לבוקר של י"ד. לחמי תודה ארבעים חלות, עשרה מהן חמץ. ותודה נאכלת ליום ולילה, ואם היו מביאים אותם ב"ד אין נאכלות של חמץ אלא עד שש שעות, ואסור להביא קרבן ביום שיתמעט זמן אכילתו, שאין מביאים קדשים לבית הפסול, הלכך כל מי שהיה עליו קרבן תודה מביאה ב"ג, דבי"ד לא יוכל להביאה, וכל שכן בפסח, ונפסלו בלינה ליום י"ד לפי שלא היו להם אוכלים כל כך, ומשום כך, שפסולות היו, וחונות שם, שאם היו כשרות לא היו נותנים אותם שם לפסלם בידים:

שמונחות. שם עד זמן הביעור ונשרפות:

על גג האצטבא. שהיה בהר הבית. כדי שיראו אותם שם לסימן:

ניטלה אחת מהן. בתחלת שעה חמישית בא שליח ב"ד ונוטל האחת, וכל העם מכירים שהגיע שעה חמישית ותולין:

ותרומה כל חמש. שאסור להפסיד קדשים בידים כל זמן שיכול לאכלם:

ושורפין בתחלת שש. שעכשיו בודאי הרבה טועים בין ו' לז'. ואין הלכה כר"ג:

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק שני כל שעה

א כל שעה שמתר לאכול, מאכיל לבהמה לחיה ולעופות, ומוכרו לנכרי, ומתר בהנאתו. עבר זמנו, אסור בהנאתו, ולא יסיק בו תנור וכירים. רבי יהודה אומר, אין בעור חמץ אלא שרפה. וחכמים אומרים, אף מפרר וזורה לרוח או מטיל לים:

רבינו עובדיה מברטנורה

כל שעה שמותר לאכול. מזה שלא נאמר כל שעה שאוכל מאכיל, והשתמש בבי' לשונות, משמע שבשני אנשים מדובר. וכך כוונת המשנה, כל שעה שמותר לכהן לאכול בתרומה מאכיל ישראל חולין לבהמתו. ומשנתנו רבן גמליאל היא שרבן גמליאל אומר חולין נאכלים כל ארבע ותרומה כל חמש. ואין ההלכה כמותו, אלא בין בתרומה בין בחולין אוכלים כל ארבע ותולים כל חמש ושורפים בתחלת שש:

מאכיל לבהמה ולחיה ולעופות. צריך כולם, שאם רק לימדו בהמה, הייתי אומר רק בהמה, שאם משייר ממנה היה רואה ומבער, אבל לא חיה, כגון נמיה וחתול וחולדה, שדרכם להצניע. ואי לימד חיה, ה"א רק חיה שאם משייר מצנעה ולא עבר עליה על כל יראה, אבל לא בהמה שלפעמים ישייר ולא ישים לב לבערו ויעבר עליה על כל יראה, הלכך לימדה המשנה שבשניהם מותר. ועופות, מכיון שלימד בהמה וחיה לימד גם עופות:

ומוכרו לנכרי. להוציא משיטת בית שמאי שאמרו לא ימכור אדם חמץ לנכרי אלא אם כן יודע בו שיכלה קודם הפסח שסוברים מצווה אני לבערו מן העולם ולא שיהיה קיים:

ומותר בהנאתו. בהנאת אפרו. כגון אם חרכו באור קודם זמן איסורו מותר ליהנות באפרו אפילו לאחר זמן איסורו:

עבר זמנו. משהגיע שעה שעשית אף על פי שאין איסורו אלא מדברי סופרים, אסור בהנאתו כאילו היה מאיסורי הנאה של תורה. שאם קידש בו אשה אין חוששים לקדושיו, ואפילו בחמץ נוקשה, כגון דגן שנפל עליו דלף וכיוצא בו שבפסח עצמו אין איסורו אלא מדברי סופרים, אם קידש בו אשה ביום י"ד משהגיע שעה שעשית אין חוששים לקדושיו:

ולא יסיק בו תנור וכירים. לרבי יהודה נצטרך, שאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה, שהייתי אומר בעוד שעורפו יהנה ממנו, הלכך לימדה שאסור, שאפילו כדרך ביעורו אסור ליהנות ממנו משהגיע זמן איסורו:

ר"י אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה. שלמד מותר שאסור בהנאה וענוש כרת כחמץ, ומצוותו בשריפה ולא בדבר אחר. ורבנן לא למדו מותר, שחלב של שור הנסקל יוכיח, שאסור באכילה ובהנאה וענוש כרת ואינו מעון שריפה:

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק שני כל שעה

ב חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח, מתר בהנאה. ושל ישראל, אסור בהנאה. שנאמר (שמות יג) לא יראה לך (שאר):

ז מצות לאכול את שבעת הימים ולא יראה לך זמין ולא יראה לך שאר בכלי בבל:

רבינו עובדיה מברטנורה

מותר בהנאה. אין הכוונה שבאכילה אסור, אלא מכיון שרוצה ללמד בסוף המשנה ועל ישראל אסור בהנאה, לימד גבי נכרי מותר בהנאה. או, משום שיש שנוהגים איסור בפת של נכרי, משום כך לא לימד בפירוש חמץ של נכרי מותר באכילה:
משום שנאמר לא יראה לך. כלומר קונסים אותו הואיל ועבר על לא יראה לך. או שהולך על תחילת המשנה חמץ של נכרי מותר, משום שנאמר לא יראה לך ודורשים שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים:

ג נכרי שהלך את ישראל על חמצו, אחר הפסח מתר בהנאה. וישראל שהלך את הנכרי על חמצו, אחר הפסח אסור בהנאה. חמץ שנפלה עליו מפלת, הרי הוא כמבער. רבן שמעון בן גמליאל אומר, כל שאין הפלב יכול לחפש אחריו:

רבינו עובדיה מברטנורה

נכרי שהלך לישראל. מעות על חמצו קודם הפסח. ואמר לו הישראל אם לא הבאתי לך מעות עד יום פלוני קנה מעכשיו. וכגון שהשאירו אצלו בביתו ושהה אצל הנכרי כל ימי הפסח. לאחר הפסח מותר בהנאתו. מכיון שמשענה זמנו ולא פרעו אינו מחוסר גביה שברשותו של נכרי היה, נגלה הדבר למפרע שמשענה שהפקידו אצלו היה שלו:
וישראל שהלך לנכרי כו'. נגלה הדבר למפרע שעל ישראל הוה:
הרי הוא כמבוער. ואף על פי כן צריך לבטלו, שמא יפקח הגל במועד ונמצא עובר עליו:
כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו. וכמה היא חפישת הכלב? ג' טפחים:

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק שני כל שעה

ה אלו דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח, בחטים, בשעורים, בכסמין ובשיפון ובשבלת שועל. ויוצאין בדמאי ובמעשר ראשון שנטלה תרומתו, ובמעשר שני והקדש שנפדו, והכהנים בחלה ובתרומה. אבל לא בטבל, ולא במעשר ראשון שלא נטלה תרומתו, ולא במעשר שני והקדש שלא נפדו. חלות תודה ורקיקי נזיר, עשאן לעצמו, אין יוצאין בהן. עשאן למכור בשוק, יוצאין בהן:

רבינו עובדיה מברטנורה

ידי חובתו. משום חובת מצה בלילה הראשון שהוא מחויב לאכול מצה שכתוב (שמות יב) בערב תאכלו מצות:
בחטים ובשעורים וכו'. אבל אורז ודוחן ושאר מינים לא, שכתוב (דברים טז) לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות, דברים הבאים לידי חמוץ אדם יוצא בהן ידי חובת מצה, יצאו אורז ודוחן ושאר מינים שאין באין לידי חמוץ אלא לידי סרחון:
והכהנים בחלה ובתרומה. שהייתי חושב שצריכים מצה השוה וראוייה לכל אדם, וחלה ותרומה אינם ראויים לזרים, הלכך לימדה המשנה שאינו כן:
חלות תודה ורקיקי נזיר אין יוצאין בהן. אף על פי שהם מצה גמורה, שכתוב (שמות יב) ושמרתם את המצות, מצה המשתמרת לשם מצה, יצאו אלו שאינם משתמרות לשם מצה אלא לשם זבח:
למכור בשוק יוצאין בהם. שכל למכור בשוק אמר אם נמכר נמכר, ואם לא, אני יאכל אותו למצה של מצוה:

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק שני כל שעה

ו ואלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח, בחזרת ובעלשין ובתמכא ובחרחבינא ובמרור. יוצאין בהן בין לחין בין יבשין, אבל לא כבושין ולא שלוקין ולא מבשלין. ומצטרפין לכזית. ויוצאין בקלח שלהן, ובדמאי, ובמעשר ראשון שנטלה תרומתו, ובמעשר שני והקדש שנפדו:

רבינו עובדיה מברטנורה

ובתמכה. סיב הגדל סביבות הדקל:
ובמרור. מין כוסברתא הוא מר ביותר:
בין לחים בין יבשים. דווקא בקלח שלהן, כמו שלומדים בסוף המשנה ויוצאים בקלח שלהן. אבל עליו, לחים כן, יבשים לא:
שלוקים. מבושלים יותר מדאי עד שנימוחים: **כבושים.** בחומץ: **מבושלין.** כדרך בישול:
ומצטרפין לכזית. לצאת ידי חובת מרור. והוא הדין בחמשת מיני דגן שמצטרפים לכזית לצאת ידי חובת מצה. ועל שניהם מדבר:

ח אין נוֹתְנִין אֶת הַקֶּמַח לְתוֹךְ הַחֲרָדֶל אוֹ לְתוֹךְ הַחֲרָדֶל, וְאִם נָתַן, יֹאכַל מִיָּד, וְרַבֵּי מֵאִיר אוֹסֵר. אֵין מְבַשְׁלִין אֶת הַפֶּסַח, לֹא בְּמִשְׁקִין וְלֹא בְּמֵי פְרוֹת, אֲבָל סָכִין וּמְטַבְּלִין אוֹתוֹ בְּהֵן. מֵי תַשְׁמִישׁוֹ שֶׁל נְחֹתוֹם, יִשְׁפְּכוּ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִחְמִיצִין:

רבינו עובדיה מברטנורה

בחרוסת. דבר שיש בו חומץ ומים ועשוי לטבל בו בשר:
ואם נתן. לתוך החרדל יאכל מיד. שהחרדל חד ואינו ממהר להחמיץ כמו החרוסת. אבל בחרוסת מודה תנא הראשון לרבי מאיר שאסור:
ורבי מאיר אוסר. אף אם נתן לתוך החרדל, שסבר חרדל מיד מחמיץ כמו החרוסת. ואין הלכה כר"מ: **לא במשקין ולא במי פירות.** שכתוב (שמות יב) ובשל מבושל, מכל מקום:
אבל סכין ומטבילין. לאחר צלייתו, ולא אומרים שמבטל טעמו. א"נ אפילו קודם צלייתו שרי לסוך הפסח במי פירות, שכך למדו במשנה בכיצד צולין, סכו בשמן תרומה אם חבורת כהנים יאכלו:
מי תשמישו של נחתום. שמצנן בהן ידיו בשעה שמקטף את המצה:
ישפכו. במקום מדרון, שלא ישארו מכוונסים במקום אחד ויחמיצו:

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק שלישי אלו עוברין

א אלו עוברין בפסח, בתח הבבלי, ושכר המדי, וחמץ האדומי, וזיתום המצרי, וזומן של צבעים, ועמילן של טבחים, וקולן של סופרים. רבי אליעזר אומר, אף תכשיטי נשים. זה הכלל, כל שהוא ממין דגן, הרי זה עובר בפסח. הרי אלו באזהרה, ואין בהן משום פרת:

רבינו עובדיה מברטנורה

אלו עוברין. אלו מתבערים מן העולם. אע"ג שאין עוברים עליהם על בל יראה, מדרבנן בכל זאת צריכים ביעור,

שכך למדנו במשנה לקמן שיאור ישרף, ואע"ג שהאוכלו פטור:

כותח הבבלי. עשוי מפת מעופש וחלב. ורגילים למבל בו את המאכל:

שכר המדי. שכר שהיו עושים במדי מחטים או שעורים שרויים במים

וחומץ האדומי. חומץ שעשוי בארץ אדום, שנותנים שעורים ביין ומשהין אותם שם כדי שיחמיצו:

וזיתום המצרי. שליש שעורים ושליש קורמטי ושליש מלחא, ועושין אותו לרפואה. עד כאן חמץ הראוי לאכילה

ע"י תערובת. מכאן ואילך חמץ נוקשה בעיניה:

וזומן של צבעים. מים שנותנים בהם סובין, ומשתמשים בהם הצבעים למלאכתם:

ועמילן של טבחים. פת שעושים מקמח תבואה שלא הביאה שליש בשולה, ומכסים בה את הקדרה לשאוב את

הזוהמה:

וקולן של סופרים. עפר הרחיים מגבלים אותו במים, וסופרים מדבקים בו ניירותיהם:

רבי אליעזר. מוסיף, שאילו תנא הראשון אינו אוסר אלא חמץ דגן גמור על ידי תערובת או חמץ נוקשה בעיניה,

ור' אליעזר מוסיף אף תכשיטי נשים שהן חמץ נוקשה על ידי תערובת סממנים אחרים. ובגמרא מפרשים שמדובר

בטפולי נשים, סולת שנשים טופלות ומחברות על בשרן עם סממנים אחרים להשיר את השער או להלבין ולעדן

את הבשר. ואין הלכה כר"א:

כל שהוא מין דגן. מחמשת המינים, ומעורבים בהם מים. שאם אין בהם מים אלא מי פירות או פוסקים שמי

פירות אין מחמיצים:

הרי אלו באזהרה. אם אכלם עובר בלאו:

ואין בהם כרת. שעל חמץ גמור ענוש כרת ואינו ענוש כרת על התערובת, אבל לוקה על אכילתו אם אכל כזית

חמץ בתוך התערובת בכדי אכילת פרס. אבל אם לא אכל כזית חמץ בתוך התערובת בכדי אכילת פרס אינו לוקה

מן התורה, אבל בכל זאת יש בו איסור, שחמץ בפסח אוסר בתערובתו בכל שהוא:

משנה לפסח

אלו עוברין

פרק שלישי

מסכת פסחים

ב בצק שֶבֶסֶדְקֵי עֲרֵבָה, אִם יֵשׁ כִּזִּית בְּמָקוֹם אֶחָד, חָיֵב לְבַעַר. וְאִם לֹא, בָּטֵל בְּמַעוֹטוֹ. וְכֵן לְעֲנִין הַטּוֹמְאָה, אִם מִקְפִּיד עָלָיו, חוֹצֵץ. וְאִם רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ, הֲרִי הוּא כְּעֲרֵבָה. בְּצֶק הַחֶרֶשׁ, אִם יֵשׁ כִּיּוֹצֵא בּוֹ שְׁהַחְמִיץ, הֲרִי זֶה אָסוּר:

רבינו עובדיה מברטנורה

בצק שבסידקי עריבה. ועשוי לחזק שבירה וסדקיה. אם יש כזית במקום אחד חייב לבער, פחות מכאן במל במיעוט. ואם אינו עשוי לחזק אפילו פחות מכזית חייב לבער, לפי שאינו מבטלו שם ואפשר שימלך ויטלנו משם:

וכן לענין הטומאה. אם נגע שרץ בבצק בפסח, שאיסורו מחשבו, אם יש בו כזית חוצץ בפני הטומאה ולא הוי כעריבה ולא ירדה לה טומאה לעריבה. ובפחות מכזית, אם אינו מקפיד עליו במל לגבי עריבה והוי כאילו נגע השרץ בעריבה עצמה והיא טמאה:

אם מקפיד עליו חוצץ. כוונת המשנה היא, שבשאר ימות השנה שאין איסורו מכשבו, אין הדבר תלוי בשיעור אם יש בו כזית אם לאו, אלא תלוי בהקפדתו, אם הקפיד עליו ועתיד ליטלו משם חוצץ בפני הטומאה בין יש בו כזית בין אין בו כזית ולא ירדה טומאה לעריבה, ואם לא הקפיד עליו ורוצה בקיומו אפילו יש בו כמה זיתים הרי הוא כעריבה, וכשנוגע השרץ בבצק הוי כאילו נגע בעריבה ממש:

בצק החרש. שמכין עליו ביד ואינו משמיע קול ודומה לחרש שקוראים לו ואינו משיב. פירוש אחר, בצק החרס, שהוא קשה כחרס ואינו ניכר אם החמיץ:

אם יש כיוצא בו שהחמיץ. אם יש עיסה אחרת שנילושה בשעה שזו נילושה וכבר החמיצה, אסור. ואם אין שם כיוצא בו, הוי שיעורה כדי שיהלך אדם מיל בהליכה בינונית. ושיעור זה כזמן שני חומשי שעה:

משנה לפסח

אלו עוברין

פרק שלישי

מסכת פסחים

ג כיצד מפרישין חלה בטמאה ביום טוב, רבי אליעזר אומר, לא תקרא לה שם, עד שתאפה. רבי יהודה בן בתירא אומר, תטיל בצונן. אמר רבי יהושע, לא זה הוא חמץ שמזהרים עליו בבל יראה ובבל ימצא, אלא מפרישתה ומניחתה עד הערב, ואם החמיצה, החמיצה:

חלה בטמאה. שנמאת העיסה ושוב אין החלה הניטלת ממנה ראויה לאכילת כהן, כיצד מפרישין אותה ביו"ט של פסח, הרי אין יכול לאפותה בפסח מאחר שאינה ראויה לאכילה, ולשהותה ולשורפה בערב א"א שמא תחמיץ, ולהאכילה לכלבים א"א שאין מבערים קדשים ביו"ט:

רבי אליעזר אומר לא יקרא לה שם חלה עד שתאפה. שעדיין כל אחד ואחד ראוי לו, שמכל אחד ואחד מפריש קצת, ולאחר אפייתה אם רצה יפריש חלה שלימה על הכל, שסובר ר"א הרודה מן התנור ונותן לסל, הסל מצרפן לחלה: **לא זהו חמץ שמוזהרים עליו.** שאינו שלו לאחר שקרא עליה שם, ובפסוק כתוב [שמות יג] לא יראה לך, שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ועל גבוה, וזה אינו שלך ולא של חברך שעדיין לא בא ליד כהן. ור' אליעזר סבר הואיל שאם רצה יכול לשאול לחכם להחיר נדרו, ויהיה נחשב להקדש בטעות ואינו הקדש, ומותר לו באכילה, נמצא שעלו היא וחמץ על ישראל הוא. ורבי יהושע סבר לא אומרים הואיל. והלכה כרבי אליעזר:

ד רבן גמליאל אומר, שלש נשים לשות כאחת ואופות בתנור אחד, זו אחר זו. וחכמים אומרים, שלש נשים עוסקות בבצק, אחת לשה ואחת עורכת ואחת אופה. רבי עקיבא אומר, לא כל הנשים ולא כל העצים ולא כל התנורים שוין. זה הכלל, תפחת, תלטוש בצונן:

שלש נשים לשות כאחת. כל אחת תנור מלא, ואין כאן חימוץ, אף על פי שאחת ממתנת עד שיאפו השתים: **וחכ"א.** אין להקל כל כך שיהיו לשות כאחת, אלא שלש נשים עוסקות כל אחת בבצק שלה: **אחת לשה.** האחרונה לשה כשחברתה האמצעית מקטפת, והשלישית שלשה תחלה אופה, נמצאו שלשתן עוסקות בבת אחת, כל אחת בבצק שלה, אחת לשה שלה, ואחת מקטפת שלה, ואחת אופה שלה: **לא כל הנשים.** רבי עקיבא על דבריו של רבן גמליאל חוזר, ואמר שאין ראוי לעשות כדבריו. לפי שיש נשים עצלניות ומחמיצות אם שוהות כל כך, ויש תנור שאינו חם מהר, ויש עצים שאין נבערים מהר. אלא כדברי חכמים ראוי לעשות, לעסוק תמיד בבצק, שכל זמן שעוסקים בבצק אינו בא לידי חמוץ. וכן הלכה: **זה הכלל תפח.** הבצק שבידה שרואה שרוצה לתפוח: **תלטוש.** ידה במים צוננים ותקטפנה ותצמנן:

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק שלישי אלו עוברין

ה שאור, ישרף, והאוכלו פטור. סדוק, ישרף, והאוכלו חייב פרת. איזהו שאור, כקרני חגבים. סדוק, שנתערבו סדקיו זה בזה, דברי רבי יהודה. וחכמים אומרים, זה וזה האוכלו חייב פרת. ואיזהו שאור, כל שהכסיפו פניו כאדם שעמדו שערוותיו:

רבינו עובדיה מברטנורה

שיאור. שלא החמיץ כל צרכו: **סדוק.** דרך הבצק כשמחמיץ נעשה סדקים סדקים:

כקרני חגבים. סדק לכאן וסדק לכאן:

זה וזה האוכלו חייב פרת. דקרני חגבים גם הוא סדוק. ואיזהו שיאור שפטור, זה שאין בו שום סדוק אבל

הכסיפו פניו כאדם שעמדו שערוותיו מתוך פחד [שפניו מכסיפם]. והלכה כחכמים:

ו ארבעה עשר שחל להיות בשבת, מבערים את הכל מלפני השבת, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, בזמן. רבי אלעזר בר צדוק אומר, תרומה מלפני השבת וחליו בזמן:

רבינו עובדיה מברטנורה

מבערים את הכל. בין חולין בין תרומה. חוץ מכדי אכילתו לשבת:

תרומה מלפני השבת. שאין יכול להאכילה לא לזרים ולא לבהמה ולהשהותה אי אפשר. אבל חולין אין צריך

לבער אלא בזמנו שיכול למצוא להם אוכלים הרבה. והלכה כר"א ברבי צדוק:

ז ההולך לשחוט את פסחו, ולמול את בנו, ולאכול סעודת ארוסין בבית חמיו ונזפר שיש לו חמץ בתוך ביתו, אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו, יחזור ויבער. ואם לאו, מבטלו בלב. להציל מן הנקרים, ומן הנקהר, ומן הלסטים, ומן הדלקה, ומן המפלת, יבטל בלב. ולשבות שביתת הרשות, יחזור מיד:

רבינו עובדיה מברטנורה

ההולך. ב"ד מדובר: **אם יכול.** שיש שהוא ביום: **להציל מן הגייס.** את ישראל הנרדפים:

יבטל בלב. ולא יחזור ואפילו יש שהוא, דמדאורייתא [שמן החורה] בביטול בעלמא סגי:

לשבות שביתת הרשות. שהיה הולך להחשיך על החחום ולקנות שביתה ללכת משם והלאה אלפים אמה

לדבר הרשות, יחזור מיד. אבל לקנות שביתת מצוה כגון שצריך ללכת למחר לבית האבל או לבית המשתה, יש

לו אותו הדין כהולך לשחוט את פסחו:

משנה לפסח

אלו עוברין

פרק שלישי

מסכת פסחים

ח וכן מי שִׁצָא מִירוּשָׁלַיִם וְנִזְכַּר שֵׁשׁ בְּיָדוֹ בֶּשֶׂר קֹדֶשׁ, אִם עָבַר צוּפִים, שׁוֹרְפוֹ בְּמִקוֹמוֹ.
וְאִם לֹא, חוֹזֵר וְשׁוֹרְפוֹ לִפְנֵי הַבֵּיָרָה מֵעֲצֵי הַמַּעְרָכָה. וְעַד כַּמָּה הֵן חוֹזְרִין, רַבִּי מֵאִיר
אוֹמֵר, זֶה וְזֶה בְּכַבִּיצָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, זֶה וְזֶה בְּכַזִּית. וְחַכְמִים אוֹמְרִים, בֶּשֶׂר קֹדֶשׁ
בְּכַזִּית, וְחֶמֶץ בְּכַבִּיצָה:

רבינו עובדיה מברטנורה

שיש בידו בשר קודש. שנופסל ביוצא. שחומת ירושלים היא מחיצה לקדשים קלים:

אם עבר צופים. שם מקום שמשם רואים בית המקדש:

שורפו במקומו. ולא הטריחוהו לחזור:

ואם לאו חוזר ושורפו. שכתוב [ויקרא ו'] בקודש לא תאכל באש תשרף, במקום אכילתו שריפתו:

זה וזה. חמץ שאמרנו לעיל ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו וכו', ובשר קודש שעמו:

כביצה. אבל בפחות, חמץ מבטלו בלבו, ובשר קודש שורפו במקומו. וסבר ר' מאיר חזרתו כטומאתו, מה טומאת

אוכלים בכביצה, שאין אוכל מטמא בפחות מכביצה, כך אינו חוזר על פחות מכביצה:

רבי יהודה אומר זה וזה בכזית. סבר חזרתו כאיסורו, מה איסורו בכזית שעל כזית חמץ או בשר קודש חייב,

כך על כזית חוזר:

בשר קודש. משום חומרה של קדשים חוזר אף על כזית, חמץ של חולין אינו חוזר אלא על כביצה. והלכה

כחכמים:

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק רביעי מקום שנהגו

א מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות, עושין. מקום שנהגו שלא לעשות, אין עושין. ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין, או ממקום שאין עושין למקום שעושין, נותנין עליו חמרי מקום שיצא משם וחמרי מקום שהלך לשם. ואל ישנה אדם, מפני המחלקת:

רבינו עובדיה מברטנורה

מקום שנהגו עד חצות. עד חצי היום:

שלא לעשות. כדי שלא יהא טרוד במלאכה וישכח ביעור חמץ ושחיטת פסח ותיקון מצה של מצוה: **ואל ישנה אדם.** כוונת המשנה היא כך, ההולך ממקום שאין עושים למקום שעושים נותנים עליו חומרי מקום שיצא משם ולא יעשה, שזה שפוסקים אל ישנה אדם ממנהג העיר אינו אלא מפני המחלוקת וכאן אין מחלוקת, שלמה נחשוש? שהרואה אותו בטל אומר זה שבטל חושב שהמלאכה אסורה וחולק על כולנו? לא יאמר כך, אלא יאמר אין לו מלאכה שהרי כמה בטלנים יש בשוק כל ימות השנה. והא שלמדנו במשנה נותנים עליו חומרי מקום שיצא משם, אינו אלא בזמן שדעתו לחזור למקומו, אבל אין דעתו לחזור למקומו נוהג כמנהג אנשי מקום שהלך לשם, בין לקולא בין לחומרא:

ד מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים, אוכלין. מקום שנהגו שלא לאכול, אין אוכלין. מקום שנהגו להדליק את הנר בלילי יום הכפורים, מדליקין. מקום שנהגו שלא להדליק, אין מדליקין. ומדליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ובמבואות האפלים, ועל גבי החולים:

רבינו עובדיה מברטנורה

מקום שנהגו שלא לאכול. שנראה כאוכל פסחים בחוצה לארץ:

שנהגו להדליק את הנר ביום הכפורים. מפני שיום הכפורים אסור בתשמיש המטה, וכל זמן שהנר דולק לא ישמש שאסור לאדם לשמש מטתו לאור הנר:

שנהגו שלא להדליק. שמא יראה אשתו ותשא חן בעיניו וישמש:

ומדליקין בבתי כנסיות. ובכל מקום שאין איש ואשתו מתייחדים שם:

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק רביעי מקום שנהגו

ה מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב, עושין. מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה, אין עושין. ובכל מקום תלמידי חכמים בטלים. רבן שמעון בן גמליאל אומר, לעולם יעשה אדם עצמו תלמיד חכם. וחכמים אומרים, ביהודה היו עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות, ובגליל לא היו עושין כל עקר. הלילה, בית שמאי אוסרין, ובית הלל מתירין עד הנץ החמה:

רבינו עובדיה מברטנורה

תלמידי חכמים בטלים. ממלאכתם כל אותו היום, כדי שלא יסיחו דעתם מאבילות: **לעולם יעשה אדם עצמו תלמיד חכם.** ולא מחזי כיוהרא (נראה כגאווה) שהרואה אותו בטל אומר אין לו מלאכה לעשות ולא מפני שנהג בו איסור: **וחכמים אומרים ביהודה וכו'.** חכמים סוברים שעשיית מלאכה בערבי פסחים אינו תלוי במנהג, אלא ביהודה היו מתירים ובגליל אוסרים איסור גמור, ולא מכח מנהג: **הלילה.** ליל י"ד, לאנשי גליל שאוסרים לעשות מלאכה בערבי פסחים: **ב"ש אוסרים.** להם ככל שאר ימים טובים שאוסרים בעשיית מלאכה שהלילה הולך אחר היום: **וב"ה מתירים.** מידי שדומה לתענית שהיום אסור באכילה והלילה מותר:

משנה לפסח

ערבי פסחים

פרק עשירי

מסכת פסחים

א עֲרָבֵי פְּסָחִים סָמוּךְ לַמִּנְחָה, לֹא יֹאכַל אָדָם עַד שֶׁתְּחַשֵּׁד. וְאֶפְלוּ עָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיִּסֵּב. וְלֹא יִפְחָתוּ לוֹ מֵאַרְבָּעָה כּוֹסוֹת שֶׁל יַיִן, וְאֶפְלוּ מִן הַתְּמָחוּי:

רבינו עובדיה מברטנורה

ערבי פסחים סמוך למנחה. קודם למנחה מעט כמו חצי שעה. בתחלת שעה עשירית. שתמיד של בין הערבים קרב בתשע ומחצה והוא זמן המנחה, וקודם למנחה חצי שעה הוי בתחלת שעה עשירית: **לא יאכל אדם.** כדי שיאכל מצה לתאבון משום הדור מצוה. ולחם פשיטא דלא יכול לאכול, שחמץ אסור מעש שעוה ולמעלה. ולא נצרכה אלא לשאר מיני אוכל שלא ימלא כריסו מהן: **עד שיסב.** במטה ועל השלחן כדרך בני חורין: **ולא יפחתו לו.** גבאי צדקה המפרנסים את העניים: **ואפילו הוא מתפרנס מן התמחוי.** מדובר בעניי שבעניים שלמדנו במסכת פאה מי שיש לו מזון שתי סעודות לא יטול מן התמחוי: **מדי כוסות.** כנגד די לשונות של גאולה שיש בפרשת וארא. והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי:

ב מְזַגּוּ לוֹ כּוֹס רֵאשׁוֹן, בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים, מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם, וְאַחַר כֵּן מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן. וּבֵית הַלְלֵי אוֹמְרִים, מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן, וְאַחַר כֵּן מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם:

רבינו עובדיה מברטנורה

מברך על היום. בתחלה קידוש היום ואח"כ בפה"ג. שתחלה קידש היום ואח"כ בא היין, וכשם שקדם לכניסה כך קודם לברכה: **מברך על היין.** תחלה. וכן אם מקדש על הפת. שהיין או הפת גורמים לקדוש היום, שאם אין לו יין או פת לא יקדש:

משנה לפסח

ערבי פסחים

פרק עשירי

מסכת פסחים

ג הִבִּיאוּ לְפָנָיו, מְטַבֵּל בַּחֲזָרָת, עַד שְׁמַגִּיעַ לְפַרְפֵּרֵת הַפֶּת. הִבִּיאוּ לְפָנָיו מִצָּה וְחֲזָרָת
וְחֲרוֹסֶת וְשָׁנִי תַבְשִׁילִין, אֶף עַל פִּי שְׂאִין חֲרוֹסֶת מִצָּה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צְדוֹק אוֹמֵר,
מִצָּה. וּבִמְקוֹדֵשׁ הָיוּ מְבִיאִים לְפָנָיו גּוּפוֹ שֶׁל פֶּסַח:

רבינו עובדיה מברטנורה

הביאו לפניו. הירקות. כדי שיכיר תינוק וישאל, לפי שאין דרך להביא ירקות קודם סעודה:
מטבל בחזרת. לא דווקא חזרת, שמיבול ראשון זה הוא בשאר ירקות, אלא אם אין לו שאר ירקות
מטבל בחזרת במקום שאר ירקות. ולשון מטבל פירושו אוכל. ולפי שכל אכילתם ע"י מיבול היחה,
קורא לאכילה מיבול. ומיהו מיבול זה לא בחרוסת הוא, שהרי למדנו בהמשך הביאו לפניו מצה
וחזרת וחרוסת. מכלל שעדיין לא הובאו:
עד שמגיע לפרפר את הפת. לאכילת מצה. ומלמדת שאין אכילה אחרת מפסקת בין אכילת
ירקות לאכילת מצה. שקודם שיגיע לאותו חזרת של מצה שמברך עליו על אכילת מרור אוכל
מצה תחלה, כמו שכתוב [במדבר ט] על מצות ומרורים, מצות בראשונה ואח"כ מרורים:
וחרוסת. שעושים מתאנים ולוזים בטנים ושקדים וכמה מיני פירות, ושמים בה תפוחים ודכין הכל
במדוכה ומערבים בחומץ ונותנים עליה תבלין קנה וקנמון כעין פתילות דקות ארוכות זכר לקש
וצריך שתהיה עבה זכר לטיט:
שאין חרוסת מצה. אלא לרפואה לבטל שרף החזרת, שרע וקשה לגוף כארס:
ר"א ברבי צדוק אומר מצה. זכר לתפוח שהיו יולדות שם בניהם בלא עצב, וזכר לטיט:

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק עשירי ערבי פסחים

ד' מזגו לו כוס שני, וכאן הבן שואל אביו. ואם אין דעת בבן, אביו מלמדו, מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות, שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה, הלילה הזה בלוי מצה. שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות, הלילה הזה מרור. שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי, שלוק, ומבשל, הלילה הזה בלוי צלי. שבכל הלילות אנו מטבילין פעם אחת, הלילה הזה שתי פעמים. ולפי דעתו של בן, אביו מלמדו. מתחיל בגנות ומסיים בשבת, ודורש מארמי אוֹבֵד אָבִי, עד שִׁיגְמוֹר כָּל הַפְּרָשָׁה כְּלָהּ:

רבינו עובדיה מברטנורה

וכאן הבן שואל. בכל הספרים אין כתוב וכאן, אלא וכן, כמו כן בנות צלפחד דוברות [במדבר כז].

כלומר ודין הוא שבמזיגת כוס שני יהיה הבן שואל מה נשתנה:

הלילה הזה כולו צלי. בזמן שבית המקדש קיים היה הבן שואל כך:

מתחיל בגנות. מתחלה עובדי ע"ז היו אבותינו ועבדים היינו:

ומסיים בשבת. שקרבנו המקום לעבודתו וגאל את אבותינו ממצרים:

ה' רבן גמליאל היה אומר, כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח, לא יצא ידי חובתו, ואלו הן, פסח, מצה, ומרור. פסח, על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים. מצה, על שום שנגאלו אבותינו ממצרים. מרור, על שום שמררו המצרים את בני אבותינו במצרים. בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, שנגמר (שמות יג), והגדת לבנד ביום ההוא לאמר, בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים. לפיכך אנחנו חייבין להודות, להלל, לשבח, לפאר, לרומם, להדר, לברך, לעלה, ולקלס, למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו, הוציאנו מעבדות לחרות, מיגון לשמחה, ומאבל ליום טוב, ומאפלה לאור גדול, ומשעבוד לגאולה. ונאמר לפניו, הללויה:

רבינו עובדיה מברטנורה

כל שלא אמר ג' דברים אלו. שלא פירש מעמן של שלשה דברים הללו:

משנה לפסח

ערבי פסחים

פרק עשירי

מסכת פסחים

ו עד היכן הוא אומר, בית שמאי אומרים, עד אם הבנים שמחה. ובית הלל אומרים, עד חלמיש למעינו מים. וחזתם בגאלה. רבי טרפון אומר, אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים, ולא היה חזתם. רבי עקיבא אומר, כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הפאים לקראתנו לשלום, שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך, ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים כו', עד ברוך אתה ה', גאל ישראל:

רבינו עובדיה מברטנורה

וחותם בגאולה. כלומר מסיים את ההגדה בברכת גאולה. ולא פירש תנא קמא לדבריו כיצד מברכים אותה, ובאו ר' טרפון ור' עקיבא לפרוש דבריו, ר' טרפון אומר פותח בה בברוך ואינו חותם בברוך, מכיון שדומה לברכת הפירות וברכות המצות שכולה הודאה אחת. ולר"ע חותמים בה בברוך, לפי שמוסיף בה דברי רצוי ובקשה כן יגיענו וכו'. והלכה כר"ע:

ז מזגו לו כוס שלישי, מברך על מזונו. רביעי, גומר עליו את ההלל, ואומר עליו ברכת השיר. בין הפוסות הללו, אם רוצה לשנות, ישנה. בין שלישי לרביעי, לא ישנה:

רבינו עובדיה מברטנורה

ברכת השיר. יש אומרים נשמת כל חי. ויש אומרים יהללך ה' כל מעשיך. ונהגו לאמר שניהם. **בין שלישי לרביעי לא ישתה.** שלא ישתכר ושוב לא יוכל לגמור את ההלל. ואם תאמר כבר משוכר הוא שהרי שתה כל רצונו בתוך הסעודה, יין שבתוך המזון אינו משכר, ושלאחר המזון משכר:

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק עשירי ערבי פסחים

ח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. ישנו מקצתן, לאכלו. בלן, לא לאכלו. רבי יוסי אומר, נתנמןמו, לאכלו. נרדמו, לא לאכלו:

רבינו עובדיה מברטנורה

מפטירין. אני שמעתי לשון יפטירו בשפה [תהלים כב]. כלומר פותחים ואומרים, ורבותי פירשו לשון הנפטר מחבירו, כשנפטרים מן הסעודה אין מסיימים אותה באפיקומן, באפיקו מנייכו, כלומר תוציאו כליכם מכאן ונלך ונאכל במקום אחר, לא פת ולא שום דבר, גזירה שמא יבא לאכול מן הפסח בשני מקומות. אבל לאכול דברים אחרים במקומו הראשון שרי, ובלבד שלא יעקר מחבורה זו לאכלם עם חבורה אחרת. ויש בגמרא מי שפירש אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, אפיקו מיני מתיקה. שלאחר שאכלו את הפסח אין נפטרים מן הסעודה באכילת מיני מתיקה ופירות שרגילים לאכול לקנוח סעודה ואפילו במקומו, שלא יאבד טעם הפסח מפיו. וכן עיקר. וכשם שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן כך אין מפטירין אחר מצה אפיקומן, שצריך שיאכל כזית מצה באחרונה בזמן שאין פסח, ואחר אותה מצה אין נפטרים ממנה באכילת דבר אחר:

ישנו כולם לא יאכלו. אם התחילו לאכול פסחיהן וישנו כולן, שוב לא יאכלו, שנראה כאוכל בשני מקומות, שמאחר שישנו הסיחו דעתם מלאכול עוד, ונחשב כאכילת שתי מקומות. וחומרה בעלמא הוא. והוא הדין נמי למצה בזמן הזה:

רבי יוסי אומר נתנמןמו יאכלו. על תחילת המשנה מפרש, שאמר התנא הראשון ישנו מקצתן יאכלו, ובא רבי יוסי לאמר שזה רק אם נתנמןמו שלא נשקעו בשינה, אבל אם נרדמו מקצתן לא יאכלו אלו הנרדמים לכשיעורו משנתם. והלכה כר"י:

ט הפסח אחר חצות, מטמא את הידים. הפגול והנותר, מטמאין את הידים. ברוך ברכת הפסח פטר את של זבח. ברוך את של זבח, לא פטר את של פסח, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, לא זו פוטרת זו, ולא זו פוטרת זו:

רבינו עובדיה מברטנורה

הפסח אחר חצות מטמא את הידים. שהרי נותר הוא מחצות ואילך, ורבנן גזרו על הנותר שיטמא את הידים כדי שלא יתעצלו באכילתו. ומאיפה יודעים שפסח לאחר חצות הוא נותר? שכתוב בפסח [שמות יב] ואכלו את הבשר בלילה הזה, וכתוב שם ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה, מה שם עד חצות אף כאן עד חצות:

ברכת הפסח. אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול הפסח. ברכת הזבח, אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול הזבח. וזבח האמור כאן הוא חגיגת יום ארבעה עשר. והלכה כר"ע:

משנה לפסח

מושגים – משניות מסכת פסחים

פרק ראשון

1. בודקין את החמץ לאור הנר (משנה א)
2. מדאורייתא בביטול בעלמא סגי (משנה א)
3. יבא לאכלה (משנה א)
4. אין חוששין שמא גררא חולדה (משנה ב)
5. יבדוק בתוך המועד (משנה ג)
6. מה שמשייר יניחנה בצינעא כדי שלא יהא צריך בדיקה אחריו (משנה ג)
7. אוכלין כל ארבע, ותולין כל חמש ושורפין בתחילת שש (משנה ד)
8. אין מביאין קדשים לבית הפסול (משנה ה)

פרק שני

9. מוכרו לנכרי (משנה א)
10. עבר זמנו אסור בהנאתו (משנה א)
11. אין ביעור חמץ אלא שריפה – אף מפרר לרוח או מטיל לים (משנה א)
12. חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה ושל ישראל אסור (משנה ב)
13. ישראל שהלוח את הנכרי על חמצו אסור בהנאה (משנה ג)
14. חמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער (משנה ג)
15. כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו (משנה ג)
16. דברים הבאים לידי חימוץ אדם יוצא בהם ידי חובת מצה (משנה ה)
17. מצה המשתמרת לשם מצה (משנה ה)
18. לא כבושין ולא שלוקין ולא מבושלין (משנה ו)
19. מצטרפין לכזית (משנה ו)
20. אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות (משנה ח)

משנה לפסח

מושגים – משניות מסכת פסחים

פרק שלישי

21. חמץ נוקשה (משנה א)
22. חמץ גמור ענוש כרת ואינו ענוש כרת על התערובת (משנה א)
23. לוקה על כזית בתוך אכילת פרס (משנה א)
24. חמץ בפסח אסור בכל שהוא (משנה א)
25. בצק שבצידי ערבה אם יש כזית במקום אחד חייב לבער (משנה ב)
26. אם מקפיד עליו חוצץ – איסורו מחשבו (משנה ב)
27. אין מבערין קדשים ביום טוב (משנה ג)
28. הסל מצרפן לחלה (משנה ג)
29. שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה (משנה ג)
30. לא כל הנשים ולא כל העצים ולא כל התנורים שוים (משנה ד)
31. תרומה מלפני השבת וחולין בזמנן (משנה ו)
32. אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותיו יחזור ויבער, ואם לאו מבטלו בלבו (מש' ז)
33. אם עבר צופים שורפו במקומו ואם לאו שורפו במקומו מעצי המערכה (משנה ח)

פרק רביעי

34. נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם (משנה א)
35. נהגו שלא לאכול צלי בלילי פסחים (משנה ד)
36. בכל מקום תלמידי חכמים בטלים, רשב"ג או' לעולם יעשה אדם עצמו ת"ח (מש' ה)

משנה לפסח

מושגים – משניות מסכת פסחים

פרק עשירי

37. כדי שיאכל מצה לתיאבון (משנה א)
38. אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב (משנה א)
39. לא יפחתו לו מארבעה כוסות (משנה א)
40. מברך על היין ואחר כך מברך על היום (משנה ב)
41. כדי שיכיר תינוק וישאל (משנה ג)
42. זכר לתפוח וזכר לטיט (משנה ג)
43. לפי דעתו של בן אביו מלמדו (משנה ד)
44. מתחיל בגנות ומסיים בשבח (משנה ד)
45. כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו (משנה ה)
46. בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים (משנה ה)
47. חותם בגאולה (משנה ו)
48. יין שבתוך הסעודה אינו משכר, ושלאחר הסעודה משכר (משנה ז)
49. אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן (משנה ח)
50. הפסח אחר חצות מטמא את הידים (משנה ט)

הלכות פסח

מבוסס על קצוש"ע

1. כל חודש ניסן אין אומרים תחנון, ולא צדוק הדין, ואין אומרים צדקתך בשבת במנחה.
2. השבת לפני פסח הוא שבת הגדול. למנחה, נוהגים שאין אומרים ברכי נפשי, אלא עבדים היינו וכו', לפי שבשבת הגדול היתה התחלת הגאולה והנסים.
3. המצות שהם לצאת בהן ידי חובת אכילת מצה בשני לילות הראשונים, נקראות מצות מצוה. וצריכים לעשותם לשם מצוה על ידי ישראל גדול בן דעת, שהוא בן שלש עשרה שנה ויום אחד, ואשה בת שתים עשרה שנה ויום אחד. ובכל העשיות יאמר העושה, לשם מצת מצוה, אפלו בשאיבת המים.
4. בלילה שלפני ערב פסח בודקים את החמץ. וחיבים לבדוק מיד בתחלת הלילה. ואסור להתחיל לאכל או לעשות שום מלאכה חצי שעה קדם הלילה.
5. אין בודקים אלא בנר של שעוה יחידי, ולא קלוע משום דהוי פאבוקה.
6. בודק כל החדרים שיש לחוש שמא הכניסו בהם חמץ, אפלו המרתפים והעליות והחניות ובית העצים. כל שיש לחוש שמא הכניסו שם חמץ, צריכים לבדוק. וכן צריכים לבדוק כל הכלים שמחזיקים בהם חמץ. וקדם הבדיקה יכבדו היטב כל המקומות וינקו אותם מכל חמץ, למען יהא נקל לו אחר כך לבדוקם.
7. צריכים לבדוק בכל המקומות בחורין ובסדקין, כל מה שאפשר. וגם הכיסים שבבגדים שלו ושל תינוקות, שלפעמים נותנים בהן חמץ, צריכים בדיקה. וינערו היטב בשעת הבעור.

הלכות פסח

8. החדרים שמוכרים לאינו יהודי עם החמץ, כיון שאין מוכרים עד למחר, אם כן חל עליו בליקה חיוב בדיקה וחיוב לבדקם.

9. קדם שמתחיל לבדק, יברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על בעור חמץ. ואף על פי שעתה עדין אינו מבצעו, מכל מקום מברך על בעור, לפי שמיד לאחר הבדיקה יבטל את החמץ שאינו ידוע לו, והוא הבעור לחמץ שאינו ידוע לו. ולא יפסיק בין הברכה לתחלת הבדיקה. וטוב שלא יפסיק עד גמר כל הבדיקה, אלא במה שהוא מענין הבדיקה. ויכול לבדוק כמה בתים בברכה אחת.

10. יש נוהגים שקדם הבדיקה מניחים פתיתי לחם במקומות שימצאם הבודק, כי חוששים אולי לא ימצא כלום ותהא ברכה לבטלה. ומי שאינו בודק כראוי, אלא שהוא מקבץ אלו הפתיתים, לא קיים מצות בדיקה, וברך ברכה לבטלה.

11. החמץ שהוא משיר לאכילה או למכירה, יניח קדם הבדיקה במקום המשמר היטב. וכן החמץ שהוא מוצא בבדיקתו, וצריך לשרפו למחר, יניח במקום משמר ומקשר, שלא יאבד ממנו, ויניחנו במקום שיראהו למחר ולא ישכח לשרפו.

12. אחר הבדיקה מיד יבטלנו, ועקר הבטול הוא בלב, שיגמר בלבו שכל חמץ שברשותו הרי הוא כאלו אינו, ואינו חשוב כלום, והרי הוא כמו עפר, וכדבר שאין בו צורך כלל. ומי שאינו יודע פרושו, יאמר בלשון שהוא מבין. כל חמירא וחמיצא דאכא ברשותי, דלא חמתה ודלא בערתה ודלא ידענא לה, לבטל ולהוי הפקר כעפרא דארעא. כל שאור וכל חמץ שברשותי שלא ראיתיו, ושלא בערתיו, יהא בטל והפקר וחשוב כעפר האדמה.

הלכות פסח

All chametz or leaven that is in my possession, which I have not seen, have not removed and do not know about, should be annulled and become ownerless, like the dust of the earth.

13. אף על פי שבטל את החמץ בלילה לאחר הבדיקה, מכל מקום גם ביום לאחר ששרף

אותו יחזור ויבטלנו, ויכלול כל החמץ, ואפלו חמץ ידוע.

כל חמירא וחמיעא דאכא ברשותי, דחזתיה ודלא חזתיה, דחמתיה ודלא חמתיה, דבערתיה ודלא בערתיה, לבטל ולהוי הפקר כעפרא דארעא.

כל שאור וכל חמץ שברשותי, שראיתיו ושלא ראיתיו, שהפרתיו ושלא הפרתיו,

שבפרתיו ושלא בערתיו, יהא בטל והפקר וחשוב כעפר האדמה.

All chametz or leaven that is in my possession, whether I have recognized it or not, whether I have seen it or not, whether I have removed it or not, should be annulled and become ownerless, like the dust of the earth.

14. היוצא לדרך, קדם לכתו ימנה שליח שיבדק ויבטל חמצו, ויאמר לו בפרוש, שהוא

ממנה אותו לשליח על הבדיקה וגם על הבטול. והשליח יאמר בבטול, : חמצו של פלוני

וכו'. ומכל מקום גם הוא באשר הוא שם, בערב פסח בפקר יבטל חמצו שברשותו.

15. חדר שצריך בדיקת חמץ, ורוצה לעשותו אוצר, פרוש שרוצה לאצור בתוכו פרות

או עצים או שאר דברים, שמחמת זה לא יוכל לבדקו, כשיגיע ליל ארבעה עשר – אם

עושה את האוצר על דעת שלא לפנותו עד לאחר הפסח, אזי יש חלוק:

א. אם הוא קדם שלשים יום שלפני הפסח, אינו צריך לבדקו (אלא שאם יש שם חמץ

ידוע, יבערנו תחלה) ויועיל לו הבטול, שיבטל כל חמץ בזמנו.

ב. אם הוא תוך שלשים יום שלפני הפסח, חל עליו חיוב בדיקה, (כיון ששואלים

ודורשים בהלכות פסח קדם לפסח שלשים יום) וצריך לבדקו.

16. אבל אם עושה את האוצר על דעת לפנותו בתוך ימי פסח, צריך לבדוק תחלה את

החמץ שם בלילה, כמו שבדקים את החמץ ליל ארבעה עשר. ואפלו יש עוד זמן רב עד

הלכות פסח

הפסח. ואם לא בִּדְקוּ קֹדֶם שֶׁעָשָׂאוּ אוֹצֵר, צָרִיךְ לִפְנוֹתוֹ עֵתָה וּלְבַדֵּקוֹ, וְאִם עַל פִּי שֵׁשׁ טַרַח רַב וְחֶסְרוֹן כִּיס.

17. מִצָּא חֲמֵץ בְּבֵיתוֹ בְּחַל הַמוֹעֵד יוֹצִיאוּ וַיִּשְׂרְפוּ. וְאִם יֵשׁ בוֹ כְּזֵית, יִבְרַךְ מִתְחִלָּה עַל בַּעוֹר חֲמֵץ. אֲבָל עַל פְּחוֹת מְכֻזֵּית לֹא יִבְרַךְ. וְאִם מִצָּאוּ בְּיוֹם טוֹב אוֹ בַשַּׁבָּת חֵל הַמוֹעֵד, וְכֵן בַּשַּׁבָּת שֶׁחָל בְּעֶרְב פֶּסַח שְׂאֵסוֹר לְטַלְטְלוֹ מִשּׁוּם מְקַצָּה, יִכְפֹּה עָלָיו כְּלִי עַד מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב אוֹ מוֹצָאֵי שַׁבָּת וְאִזּוֹ יִשְׂרְפוּ. וְאִם מִצָּאוּ בְּיָמֵי הָאֲחֵרוֹנִים, שָׂאֵז בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב כְּכָר עֵבֶר הַפֶּסַח, אֵינּוּ מְבָרֵךְ עָלָיו, אֲלֵא שׁוֹרְפוֹ בְּלֹא בְרָכָה, אֲפִלּוּ יֵשׁ בוֹ כְּזֵית.

18. כָּל דְּבַר שֵׁשׁ בוֹ תַעֲרֹבֶת חֲמֵץ, וְאֲפִלּוּ אֵין בוֹ חֲמֵץ בְּעֵינַי, רַק הִטְעַם מִחֲמֵץ, כְּגוֹן שֶׁהִסִּירוּ אֶת הַחֲמֵץ, מִכָּל מְקוֹם אֲסוּר לְהִשְׁהוֹתוֹ בַּפֶּסַח. אֲבָל דְּבַר שֶׁלֹּא הָיָה בוֹ חֲמֵץ כָּלֵל, אֲלֵא שְׁנַתְּבַשֵּׁל בְּכִלֵי חֲמֵץ, אֲפִלּוּ הָיָה הַכִּלִּי בֶּן יוֹמוֹ, אוֹ שְׁנִכְבַּשׁ בְּכִלֵי חֲמֵץ, מִתֵּר לְהִשְׁהוֹתוֹ בַּפֶּסַח. וְדוֹקָא שְׁנַתְּבַשֵּׁל אוֹ נִכְבַּשׁ קֹדֶם הַפֶּסַח, אֲבָל אִם נִתְּבַשֵּׁל אוֹ נִכְבַּשׁ בַּפֶּסַח בְּכִלֵי חֲמֵץ, חֵיבִים לְבַעֲרוֹ.

19. חֲמֵץ שֶׁנִּפְסְלָה מֵאֲכִילַת הַכֶּלֶב קֹדֶם הַפֶּסַח מִתֵּר בַּפֶּסַח בְּהִנָּאָה וּבִשְׁהִיָּה .

20. חֲמֵץ שֶׁל אֵינּוּ יְהוּדִי אֲסוּר לְיִשְׂרָאֵל בְּהִנָּאָה בַּפֶּסַח.

21. כָּל הַכִּלִּים שֶׁאֵינּוּ מְכֻשָּׁרִין לַפֶּסַח, צָרִיךְ לְשַׁפְּשֵׁף הַיֵּטֵב בְּעֶרְב פֶּסַח קֹדֶם שֶׁעָשָׂה שְׁשִׁית וּלְהַדִּיחֵם בְּעֵנִין שֶׁלֹּא יִהְיֶה חֲמֵץ נֶכֶר , וַיִּצְנִיעֵם בְּמְקוֹם צְנוּעַ שֶׁאֵינּוּ רְגִיל לְלִיךְ לְשֵׁם בַּפֶּסַח. וְטוֹב לְסַגֵּרם בְּחֶדֶר מִיָּחָד וּלְהַצְנִיעַ אֶת הַמִּפְתָּח עַד לְאַחַר הַפֶּסַח.

הלכות פסח

דיני ערב פסח

22. אין אומרים מזמור לתודה ולא למנצח.

23. מתר לאכול חמץ רק עד שליש היום, (והיום נחשב מן עלת השחר עד צאת הכוכבים). ובהנאה מתר עוד שעה אחת. ומתר למכרו או לאינו יהודי, אבל אחר כך אסור גם בהנאה. וצריך לשרוף את החמץ ולבטלו כל זמן שהוא מתר בהנאה.

24. מחצות היום ואילך אסור בעשיית מלאכה. ואינו מתר לעשות, רק מה שמותר לעשות בחל המועד. ועל ידי אינו יהודי נוהגים להתיר. ויש מקומות שנוהגים לאסור כל היום במלאכה.

25. להסתפר וכן לקצץ הצפרנים, צריכים קדם חצות. ואם שכח, יכול לקצץ צפרניו גם לאחר חצות. אבל להסתפר אסור, כי אם על ידי אינו יהודי.

26. בערב פסח אסור לאכול מצה כל היום כדי שיאכל בלילה מצה לתאבון. ואפלו הקטנים והקטנות, כל שמבינים ענין יציאת מצרים, אסור לתת להם מצה. (ובשעת הדיקק מתירים להם מצה עשירה). אבל תבשילים שעושים ממצות טחונות, מתר כל אדם לאכול עד תחלת שעה עשירית, דהינו עד הרביעית האחרונה של היום. ומשם ואילך אסור לאכול, כי אם לעת הצורך מעט פרות או בשר ודגים. ויזהר שלא ימלא כרסו כדי שיאכל בלילה מצה לתאבון.

27. הבכורים בין בכור לאב בין בכור לאם, מתענים בערב פסח, אפלו חל בערב שבת. וכל זמן שהבכור קטן, האב מתענה תחתיו.

הלכות פסח

28. בכור המתענה, אוֹמֵר בַּתְּפִלַּת הַמִּנְחָה, עֲנֵנוּ, וְאִם הֵם כִּמְהָ בְכוֹרִים וּמִתְפַּלְלִים בְּצַבּוֹר, לֹא יֵרֵד בְּכוֹר לְפָנֵי הַתְּבָה, כִּי אֵין לֵאמֹר עֲנֵנוּ בַחֲזֵרַת הַתְּפִלָּה בְּקוֹל, כִּיִּן שֶׁהוּא חֹדֵשׁ נִסָּן.

דיני מכירת חמץ

29. יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיָּה לוֹ חֶמֶץ שְׁלוֹ בְּרִשּׁוֹתוֹ בַּפֶּסַח, עוֹבֵר בְּכָל רִגַע וְרִגַע עַל בַּל יֵרָאֶה וּבַל יִמָּצֵא. וְהַחֶמֶץ אֲסוּר בַּהֲנָאָה לְעוֹלָם, וְאֶפְלוּ בְטָלוּ קִדְּם פֶּסַח. וְלִכֵּן מִי שֵׁישׁ לוֹ הַרְבֵּה חֶמֶץ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם, צָרִיךְ לְמַכְרוֹ לְאִינוֹ יְהוּדֵי קִדְּם הַפֶּסַח בְּשַׁעֲה שֶׁהוּא עֹדִין מִתֵּר בַּהֲנָאָה. וְלֹא יִהְיֶה עֲנִין מְכִירַת חֶמֶץ אֶצֶל הָאָדָם כְּמוֹ מִצּוֹת אֲנָשִׁים מִלְּמַדָּה, אֶלָּא צָרִיךְ שֶׁיִּגְמֹר בְּדַעְתּוֹ שֶׁהוּא מוֹכֵרוֹ בְּאִמַּת לְהֵאִינוֹ יְהוּדֵי מְכִירָה גְמוּרָה וְחִלוּטָה. וְלֵאחֵר הַפֶּסַח יִבְקֹשׁ מֵאֵת הָאִינוֹ יְהוּדֵי שֵׁישְׁלָם לוֹ אֶת הַחֹב. וְכֹאֲשֶׁר יִשְׁיִבְהוּ שֶׁאֵין לוֹ כֶּסֶף, יִבְקֹשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיִּחְזוֹר וְיִמְכּוֹר לוֹ אֶת הַחֶמֶץ (עַם הַחֲדָר) בְּעַד כֶּף וְכָף. וְיִהְיֶה הַדְּבָר כְּדֶרֶךְ הַסּוֹחֲרִים מִמֶּשׁ.

30. חֶמֶץ שֶׁהוּא בְּתוֹךְ כָּלִי הַצָּרִיךְ טְבִילָה, לֹא יִמְכְּרוּ עִם הַכָּלִי, כִּי לֵאחֵר הַפֶּסַח כְּשֶׁיִּחְזוֹר וְיִקְנֶהוּ מִן הָאִינוֹ יְהוּדֵי יִצְטָרֵךְ טְבִילָה מִחֲדָשׁ.

31. הַחֶמֶץ שֶׁהוּא מוֹכֵר לְאִינוֹ יְהוּדֵי, צָרִיךְ שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּבֵיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְאִם הָאִינוֹ יְהוּדֵי לֹקַח אֶת הַחֶמֶץ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, מֵה טוֹב. וְאִם אֵי אֶפְשָׁר שֶׁיִּקְחֶהוּ לְבֵיתוֹ, צָרִיךְ לְהַשְׁכִּיר לוֹ אֶת הַחֲדָר שֶׁהַחֶמֶץ מְנַח בּוֹ. וְיִהְיֶה הַכָּל כְּתוֹב בְּשֵׁטֶר, וְגַם יִמְסוֹר לוֹ אֶת הַמִּפְתָּח מִן הַחֲדָר. וְאִם הַקּוֹנֵה רוֹצֵה לְהַפְקִיד אֶצֶל הַיִּשְׂרָאֵל אֶת הַמִּפְתָּח, רְשָׁאֵי.

32. אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁכִּיר לוֹ כָּל הַחֲדָר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָרִיךְ גַּם כֵּן לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, יַעֲשֶׂה מְחָצָה לְפָנֵי הַחֶמֶץ, וְיִשְׁכִּיר לוֹ אֶת הַמְּקוֹם שֶׁעַד הַמְּחָצָה, וְיִכְתֹּב כֵּן בְּתוֹךְ הַשֵּׁטֶר.

הלכות פסח

33. יכתב בתוך השטר שיש להקונה דריסת הרגל ללכת כרצונו אל המקום שהחמץ מנח בו.

34. אם הבית הוא אצל הישראל רק בשכירות מישראל אחר, אזי אינו יכול להשכירו לאינו יהודי לבית דירה בלי רשות המשכיר, לכן יתנה בפרוש עם האינו יהודי שאינו משכירו לו לדור בו, רק להחזיק בו פליו. ומכל מקום אם המשכיר בעיר, יקח ממנו רשות להשכירו, וכן מי שנוסע לדרך קדם פסח, ואשתו תמכר את החמץ, יתן לה רשות בפרוש שתשכיר את החדר.

35. מי שיש לו חמץ במקום אחר או בדרך בעגלות או בספינה, יכול למכרו גם כן אגב קרקע שבמקומו.

36. אסור לעשות תנאי עם האינו יהודי, שלאחר הפסח מחיב האינו יהודי למכרו לו, או שהישראל מחיב לחזור ולקנותו ממנו. אבל יכול להבטיחו, שיחזור לקנותו ממנו ושייתן לו רוח.

37. צריכים לזהר שלא להנות לאחר הפסח מחמצו של ישראל שהוא חשוד שלא מכרו כדת.

דיני הכשיר כלים

38. כלל גדול נאמר לענין הכשיר כלים, והוא, כבולעו כף פולטו. זאת אומרת בדרך שנכנס דבר האסור לתוך דופני הכלי, היא הדרך שצריכים להוציא את האיסור כדי להכשירו. לדוגמא:

א. אם השתמשו בסיר על האש לצלות בו דבר חמץ, צריכים להכשיר את הכלי על ידי

הלכות פסח

מגע ישיר עם האש. הכשר בדרך זה נקרא ליבון.

לפיכך, כלים ששתמשים בהם על ידי האור בלי מים, צריכים לבון. ולכן האגנות והמחבות שאופין בהן חמץ, צריכים לבון. והלבון צריך להיות לכתחלה לבון חזק, עד שיהיו ניצוצות נתזים ממנו.

ב. אם השתמשו בסיר לבשל בו דבר חמץ במים רותחים, אפשר להכשירו עם מגע במים רותחים. הכשר בדרך זה נקרא הגעלה.

39. כל כלי חרס שנשתמש בו חמץ, אי אפשר להכשירו כלל, כי אי אפשר להוציא איסור מדופני כלי חרס.

40. כלי עץ וכלי מתכות וכלי אבן וכלי עצם אפשר להכשירם על ידי הגעלה. אך אם הוא דבר שמתקלקל ברותחים, כגון כלים המדבקים בדבק, ואפלו אם רק הידית מדבקת באיזה דבק, לא יועיל לו הגעלה, משום שחוששים אולי לא יגעילו יפה.

41. כל כלי שאי אפשר לנקותו היטב, אי אפשר להכשירו על ידי הגעלה. לפיכך קודם שמגעיל את הכלי, צריך לנקותו היטב מן החלודה וכדומה, שיהא נקי לגמרי. אבל אין להקפיד על מראות כתמים. ואם יש גומות בכלי, צריך לנקרם היטב. ואם הוא כלי מתכת, ישם על הגמות גחלים ללבן שם, ואחר כך יגעילו. ואם אי אפשר לנקות היטב הגמות והסדקים, וגם אי אפשר ללבן שם, אין לו תקנה. ולכן בסכינים עם קתות, צריכים לדקדק היטב אם מועילה להן הגעלה. ומצוה מן המבחר, למי שאפשר לו, שיקנה לו סכינים חדשים לפסח.

42. ידות הכלים צריכות גם כן הכשר. ומכל מקום אם אין היד נכנסת לתוף היורה, יכול להכשיר את היד בשפיכת רותחים עליה.

הלכות פסח

43. המגעיל צריך לזהר שלא יהיה שם חציצה. הלכך אם מגעיל על ידי צבת, שמחזיק בה את הכלי, צריך לרפות את הכלי ולחזור ולתפסו. שאם לא כן, הרי באו מימי ההגעלה במקום הצבת. וטוב יותר לשים את הכלי ברשת או בתוף סל. ולא יניח כלים הרבה בפעם אחת לתוף הכלי שהוא מגעיל בו, כדי שלא יגעו זה בזה, שאם כן, במקום נגיעתן אינן נגעלים.

44. אין להגעיל אלא כלי שאינו כן יומו, זאת אומרת שכבר עבר מעת לעת משעה שבשלו בו חמץ. וכך היורה שמגעילים בה לא תהא בת-יומה. וישגיח שפכל פעם שהוא נותן את הכלי לתוף היורה, יעלו המים רתיחות. ואם צריך להגעיל את היורה, אזי כשהמים מעלים רתיחות, תהיה היורה מלאה, ויזרוק בה אבנים מלבנות, כדי שישטפו המים הרותחים על שפתה. ואין להגעיל [בערב פסח] רק עד חצות היום.

45. נוהגים שאחר ההגעלה שוטפים את הכלים במים קרים.

46. התבות שמצניעים בהם מאכלים כל השנה, ולפעמים נשפך שם מרק מן הקדרות, צריכים הכשר קל, דהינו שמעריץ עליהן רותחים. ודוקא מתוף הכלי שהרתיחו בו את המים. ולא יזרוק את המים, אלא ישפכם עליהן בקלוח.

47. שולחן או משטח שקים חשש אולי שם עליו סיר חם, נוהגים להכשיר אותם דרך ליבון קל, שמלבן אבנים, ומניחים אותם על השלחן, ושופכין עליהם רותחים, ומוליכים את האבנים ממקום למקום, באפן שיהיו מים רותחים על פני כלו. וצריכים לשפשפן מקדם, ואחר מעת-לעת יכשירום. ומכל מקום יש נוהגים שלא להשתמש גם אחר ההכשר בשלחנות ובתבות, אלא בפריסת מפה או דבר אחר.

הלכות פסח

קצת דינים מלוקטים לפסח

48. לפי מנהג האשכנזים כל מיני קטניות, אסורים.

49. כל פרות יבשים אסורים, אלא אם כן נודע שנתיבשו בהכשר בתנור שהכשר לשם פסח.

50. בשעת הדחק, כגון לצורך חולה או זקן, מתרים לאפות מצות עם מי ביצים או שאר מי פרות, כגון חלב או יין וכדומה, והיא נקראת מצה עשירה, ובלבד שיזהרו שלא יתערב בהם אפלו מעט מים. אבל בשני הלילות הראשונים צריכים לאכול מצה ממש, ואין יוצאים במצה עשירה.

51. אם נמצאה איזו תערובת חמץ בערב פסח, עד הלילה, הרי הוא כמו שאר אסורים שבטלים בששים. ולכן אם נמצא גרעין בעוף ובתבשיל, זורקו והשארו מתר לאכול אפלו בפסח. אבל בתוך הפסח חמץ אוסר אפלו במשהו גם בהנאה.

52. בערב פסח, משעה שהחמץ נאסר בהנאה, וכן בכל ימי הפסח, אסור להנות אפלו מחמצו של אינו יהודי. ולכן אסור לישראל להוליך או לשמור חמצו של אינו יהודי. ומכל שכן שאסור לקנות חמץ בשביל אינו יהודי, ואפלו במעותיו של אינו יהודי.

53. לשמות חלב מכהמת אינו יהודי האוכלת חמץ בפסח, יש אוסרים ויש מתירים. ושומר נפשו, יחמיר. ובגלל חשש זה יש שקונים כל מוצרי החלב לפני פסח.

הלכות פסח

דיני הכנת הסדר

54. יהדר אחר יין יפה למצות ארבעה כוסות. ואם יש בנמצא יין אדם יפה כמו הלבן, וגם הוא כשר כמו הלבן, מצוה בו יותר מבלבן, שנאמר, אל תרא יין כי יתאדם, משמע שחשיבותו של יין הוא כשהוא אדם. ועוד, לפי שיש בו זכר לדם, שהיה פרעה שוחט ילדי בני ישראל.

55. הכוסות יהיו שלמים בלי שום פגימה, ומודחים יפה, ויחזיקו לכל הפחות רביעית.

56. לצורך מרור, נוהגים לקח תמכא (חריין – Horseradish), אבל יותר טוב לקחת חזרת שהיא חסה (Romaine Lettuce) שנוח לאכלה, ונקראת מרור, לפי שכששוחה בקרקע, נעשה הקלח מר. כל המינים שיוצאים בהם מצטרפים זה עם זה לכזית. ויוצאים בין בעלים בין בקלחים. העלים אין יוצאים בהם אלא אם כן הם לחים, אבל הקלחים יוצאים בהן בין הם לחים בין יבשים, אך לא במבשלים או כבושים.

57. החרסת צריך שתהיה עבה זכר לטיט. ובשעה שהוא צריך לטבל את המרור, ישפף לתוכה יין או חמץ, שתהיה רכה, זכר לדם, וגם שתהא ראויה לטבל בה. יש לעשות את החרסת מפרות שנמשלה בהם כנסת ישראל, כגון תאנים, שנאמר, התאנה חנטה פגיה. ואגוזים, שנאמר, אל-גנת אגוז. ותמרים, שנאמר, אעלה בתמר. ורמונים, שנאמר, כפלה הרמון. ותפוחים, זכר למה שכתוב, תחת התפוח עוררתיך, שהיו הנשים יולדות שם בניהן בלא עצב. ושקדים על שם ששקד הקדוש ברוך הוא על הקץ לעשות. וצריך לתן בתוכה תבלין הדומים לתבן, כגון קנמון וזנגביל, שאינן נדוכים הדק היטב. ויש בהן חוטים כמו תבן, זכר לתבן שהיו מגבלים בתוך הטיט.

58. בשבת, לא ישפוך את היין או החמץ לתוך החרסת, כי צריך לעשות בשנוי, ויתן את החרסת לתוך היין והחמץ. ואת מי המלח (אפלו כשלא חל יום טוב בשבת) יעשה מערב

הלכות פסח

יום טוב ואם עושהו ביום טוב צריך לעשותו בשנוי, שיתן תחלה את המים ואחר כך המלח.

59. משחרב בית המקדש, תקנו חכמים שיהיו על השלחן בשעת אמירת ההגדה שני מיני תבשילים, אחד זכר לקרבן פסח ואחד זכר לקרבן חגיגה, שהיו מקריבים בזמן שבית המקדש היה קיים. ונהגו שאחד מן התבשילים יהיה בשר, ויהיה מפרק הנקרא זרוע, לזכר שגאלם הקדוש ברוך הוא בזרוע נטויה, ויהיה נצלה על הגחלים, זכר לפסח שהיה צלי אש. והשני יהיה ביצה, משום שביצה בלשון ארמי ביעה, כלומר, דבעי רחמנא למפרק יתנא בדרעא מרוממא, (שרצה ה' לפדות אותנו בזרוע נטויה). ועושים הביצה, בין צלויה בין מבשלת. וצריך לצלתם ולבשלים מערב יום טוב בעוד יום. ואם שכח או שהיה שבת, יצלה ויבשל אותם בלילה, אבל צריך לאכלם ביום טוב ראשון. וכן בליל שני, יצלים ויבשלים ויאכלם ביום טוב שני, כי אין מבשלים מיום טוב לחברו, ולא מיום טוב לחל. ולפי שאין אוכלים בשר צלי בשני לילות אלו, על בן צריך לאכול את הזרוע דוקא ביום. ואף כשצולים אותן בערב יום טוב אין לזרקן אחר כך, אלא יתנם ביום טוב שני תוך המאכל שמבשלים ויאכלם.

60. יכין מושבו מבעוד יום במצעות נאים כפי יכלתו, ובאפן שיוכל להטות ולהסב בשמאלו. ואפלו הוא אטר, יסב בשמאל של כל אדם. גם את הקערה יכין מבעוד יום, כדי שמיד בבואו מבית הכנסת יוכל לעשות את הסדר בלי עכוב.

61. אף על פי שבכל השנה טוב למעט בכלים נאים זכר לחרבן, מכל מקום בליל פסח טוב להרבות בכלים נאים כפי כחו. ואפלו הכלים שאינן צריכים לסעדה, יסדרם יפה על השלחן לנוי, זכר לחרות.

הלכות פסח

62. יש שנוהגים ללבוש את הקיטל (חלוק לבן) ויכינו גם כן מבעוד יום. ומי שהוא אבל, רחמנא לצלן, אינו לובשו. אבל בהסבה, חיב. והלל, אומר, כי ההלל הוא חיוב.

63. בן אצל אביו חיב בהסבה. אבל תלמיד אצל רבו אינו צריך.

דיני הסדר

64. אף על פי שבכל שבת יום טוב יכולים לקדש ולאכל מבעוד יום להוסיף מחל על הקדש, בפסח אינו כן, לפי שמצות אכילת מצה היא דוקא בלילה, כמו קרבן פסח, שכתוב בו ואכלו את הבשר בלילה הזה. וכן מצות ארבע כוסות היא דוקא בלילה. וכיון שגם הכוס של קדוש הוא אחד מארבעת הכוסות, לכן אין מקדשים עד שהוא ודאי לילה.

65. ומצוה לחלק לתינוקות שקדים ואגוזים וכדומה, כדי שיראו שנוי וישאלו, ועל ידי זה יתעוררו לשאול גם כן על מצה ומרור והסבה.

66. תינוק ותינוקת שהגיעו לחנוכה, שהם יודעים בקדשת יום טוב, ומבינים מה שמספרים מיציאת מצרים, נותנים להם גם כן כוס שישתו ממנו. נוהגים למזוג כוס וקוראים אותו כוס של אליהו הנביא.

67. קדש: משרתו או אחד מבני ביתו, ימזגו את הכוסות. וכן בכל פעם שמוזגים, ימזגו הם ולא הוא בעצמו, כדי להראות דרך חרות. ויזהיר לבני ביתו, שישתו מכל כוס לכל הפחות את הרב בפעם אחת, ומכוס רביעי ישתו רביעית בפעם אחת. ויכינו כלם למצות ארבע כוסות וספור יציאת מצרים ואכילת מצה ומרור, וגם הנשים חיבות במצות אלו, רק בהסבה אינן נוהגות. יעשה קדוש ככתוב בהגדה, וישתה בהסבת שמאל. וטוב אם אפשר לעשות כדעת הפוסקים לשתות כוס שלם בכל ארבעת הכוסות.

הלכות פסח

68. מי שאינו שותה יין כל השנה מפני שמזיק לו, אף על פי כן צריך לדחוק את עצמו לשתות ארבע כוסות, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, על ר' יהודה ב"ר אילעי, שהיה שותה ארבע כוסות של פסח, והיה צריך לחגור צדעיו עד שבועות. ומכל מקום יכול למזגו במים, או לשתות מיץ ענבים.

69. ורחץ, כרפס: אחר כך ירחץ ידיו ולא יברך עליהן, ומנגבן. וחותרך מן הכרפס לעצמו ולכל בני ביתו לכל אחד פחות מכוזית, וטובלים במי מלח, ומברכים בורא פרי האדמה, ומכוזנים לפטר בברכה זו גם את המרור, ואוכל גם כן בהסבת שמאל.

70. יחץ: אחר כך נוטל את המצה האמצעית וחולקה לשני חלקים, ומניח את החלק הגדול אצל מושבו לאפיקומן. ונוהגים לכרכו במפה, זכר למה שכתוב, משארותם צרת בשמלותם. ויש ששימים אותו כך על שכמם, זכר ליציאת מצרים. ולפי שהאפיקומן הוא במקום הפסח, לכן הוא חשוב ויהיה החלק הגדול. והחלק הקטן מחזירו לקערה למקומו, ומגלה קצת את המצות, ומגביה את הקערה, ואומרים, הא לחמא עניא די אכלו וכו', עד לשנה הבאה בני חורין. והאומרים כהא לחמא עניא לא יאמרו תבת די.

71. מגיד: אחר כך מוזגין כוס שני, והתינוק שואל מה נשתנה. ואם אין תינוק, ישאל בן אחר, או בתו, או חברו או אשתו, ואחר כך אומרים, עבדים היינו וכו'. והנכון לפרש לבני ביתו דברי ההגדה בלשון שמכינים. ואם גם בעצמו אינו מבין לשון הקדש, יאמר מתוך ההגדה, ולאחר כל חלק יאמר בלשון שהוא מבין. ומכל שכן המאמר רבן גמליאל היה אומר וכו', שצריכים להבין את הטעם של פסח מצה ומרור.

72. כשמגיע לזוהיא שעמדה וכו', יכסה את המצות, (שלא תראה הפת בשתו, שמניחים אותה, ונוטלים את הכוס), ונוטלים את הכוסות בידיהם ואומרים והיא שעמדה וכו' עד

הלכות פסח

מִיָּדָם, וְחֹזֵר וּמְגַלֶּה אֶת הַמְצוֹת. וְכִשְׁמַגִּיעַ לַמָּצָה זֶה, נוֹטֵל אֶת הַמַּחְצִית הַמָּצָה שֶׁבְקַעְרָה וּמְרָאֶה לְבָנָי בֵּיתוֹ וְאוֹמֵר מָצָה זֶה וְכוּ. ' וְכֵן בְּמְרוֹר זֶה, מְגַבִּיהַ אֶת הַמְרוֹר. אָבֵל כְּשֶׁאוֹמֵר פֶּסַח שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִים וְכוּ' לֹא יְגַבִּיהַ אֶת הַזְרוּעַ שֶׁהוּא זָכַר לַפֶּסַח, שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִרְאֶה כְּאֵלוֹ הַקֹּדֵישׁ לְכַד. וְכִשְׁמַגִּיעַ לַלְפִיכָד, מְכַסֶּה אֶת הַמְצוֹת, וְנוֹטֵל כָּל אֶחָד אֶת הַכּוֹס בְּיָדוֹ וּמְגַבִּיהוּ עַד שְׁחֹתֵם גְּאֵל יִשְׂרָאֵל, וּמְבָרְכִים עַל הַכּוֹס בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן, וְשׁוֹתִין בְּהַסְבַּת שְׂמַאל.

73. רחצה, מוציא, מצה: אחר כך רוחצים ידיהם ומברכים על נטילת ידים, ומברך המוציא על המצות. ולפי שביום טוב צריך לבצוע על שתי כפרות שלמות, ומצות אכילת מצה היא מן הפרוסה, לפי שהמצה נקראת לחם עני, ודרכו של עני בפרוסה, על כן בשעה שהוא מברך המוציא, אויז שתי המצות השלמות בידיו והפרוסה ביניהן, ומברך המוציא, ומניח את המצה התחתונה מידי, ואויז רק בעליונה וגם בפרוסה ומברך על אכילת מצה, ובוצע מן העליונה וגם מן הפרוסה מכל אחת כזית, וכן הוא נוהג לכל אחד מבני ביתו ואוכל שניהם יחד בהסבה שמאלית. ואם קשה לו לאכלם בפעם אחת, אוכל תחלה את הכזית המוציא, ואחר כך הכזית מן הפרוסה, רק שלא ישקה ביניהם כלל, ויאכל שתייהן בהסבה.

74. ונוהגים במדינות אלו, שבליילי פסח אין טובלים את המצה במלח לא של המוציא ולא של מצה. וזהר לאכול השיעור הראוי של מצה, שהוא בערך חצי מצה יד, ושני שלישי מצה מכונה.

75. מרור: אחר כך נוטל כזית מרור, וכן הוא נוהג לכל אחד מבני ביתו, וטובלו בחרסת ומנער את החרסת מעליו, שלא יתבטל המרור, ומברך על אכילת מרור, ואוכלו בלא הסבה. שיעור כזית מרור הוא בערך שלשה עלים גדולים.

הלכות פסח

76. כורך: אחר כך נוטל מן המצה התחתונה גם כן כזית, וגם כזית מרור, ונכוז לטבלו גם כן בחרסת ולנערו מעליו, ומניח את המרור תוך המצה ואומר, כן עשה ה'לל וכו', ואוכל בהסבה.

77. שלחן עורך: אחר כך אוכלים הסעודה. ויש לאכול כל הסעודה בהסבה. ונוהגים לאכל ביצים. והחכם עיניו בראשו, שלא למלאת כרסו, למען יוכל לאכול את האפיקומן כמצותו, ולא לאכילה גסה.

78. אין אוכלים בשר צלי בשתי הלילות, אפלו של עוף. ואפלו בשלוהו ואחר כך צלוהו בקדרה, אין אוכלים. יש נוהגים שלא לאכול בלילות אלו שום טבול, חוץ משני טבולים של מצוה, כדי שיהא נכר שאלו הם לשם מצוה.

79. צפון: לאחר גמר הסעודה אוכלים אפיקומן, זכר לקרבן פסח, שהיה נאכל בסוף הסעודה שיהא גמר כל השביעה. ויש לאכול כשני זיתים, אחד זכר לפסח ואחד זכר למצה, שהיתה נאכלת עם הפסח. ועל כל פנים לא יפחות מכזית, ואוכלו בהסבה. ואחר האפיקומן, אסור לאכול שום דבר.

80. ברך: אחר כך מוזגים כוס שלישי לברכת המזון. ונוהגים שבעל הבית מברך בזמון. לאחר ברכת המזון מברכים על הכוס ושותים בהסבה. ואסור לשתות בין כוס זה לכוס רביעי.

81. הלל: מוזגים כוס רביעי. ונוהגים לפתוח את הדלת, לזכר שהוא ליל שמורים, ואין מתיראים משום דבר. ובזכות האמונה, יבוא משיח צדקנו, והקדוש ברוך הוא ישפך חמתו על עובדי כוכבים, ולכן אומרים שפך חמתך וכו'. אחר כך מתחילים לא לנו, ואומרים כסדר. וכשמגיע להודו, אם הם שלשה, אפלו עם אשתו ובניו שהגיעו לחנוכה, יאמר הודו, והשנים יענו, כמו שאומרים בצבור.

הלכות פסח

82. מן הכוס הרביעי, צריכים לשתות רביעית שלמה, ומברכים אחריו ברכה אחרונה.

ואחר ארבעת הכוסות אסור לשתות שום משקה רק מים.

83. נרצה: ואחר כך גומרים כסדר ההגדה. אם אין שנה חוטפתו, לאמר אחר ההגדה שיר השירים. ונוהגים שאין קוראים קריאת שמע שעל המטה, רק פרשת שמע וברכת המפיל, להורות שהוא ליל שמורים מן המזיקים ואינו צריך שמירה.

דיני ספירת העומר

84. בליל שני של פסח, מתחילים לספור ספירת העמר. וסופרים מעמד. המצוה הוא

לספור תקף בהתחלת הלילה, אחר צאת הכוכבים. ובדיעבד, זמנה כל הלילה.

85. בבית הכנסת בלילי שבת ויום טוב סופרים לאחר הקדוש, כדי להקדים קדשת היום. ובמוצאי שבת ויום טוב, סופרים קדם הבדלה כדי לאחר יציאת היום.

86. מי ששכח כל הלילה ולא ספר, יספור ביום בלא ברכה, ובלילות שאחר כך יספור בברכה. ואם שכח גם כל היום, יספור אחר כך בכל הלילות בלא ברכה. ואם נסתפק לו אם ספר בלילה או לא, אף על פי שלא ספר ביום שלאחריו, מכל מקום יכול לספור שאר הלילות בברכה.

87. השואל מחברו בין השמשות או אחר כך, כמה מונים היום, לאמר לו, אתמול היה כך וכך. שאם לאמר לו כמה מונים היום, אינו רשאי לברך אחר כך על הספירה.

88. לכתחלה קדם שיברך, צריך שידע על מה הוא מברך, שידע כמה ימים הוא בספירה, ובדיעבד אם לא ידע ופתח וברך על דעת שיספור כמו שישמע מחברו, גם כן יצא. וכן

הלכות פסח

אם בָּרַךְ עַל דַּעַת לְסִפּוּר אַרְבַּעַת יָמִים, וְלֵאחֲרַי שֶׁבָּרַךְ נִזְכָּר שֶׁצָּרִיךְ לְסִפּוּר חֲמִשָּׁה, סוֹפֵר חֲמִשָּׁה וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ שְׁנִית. וְכֵן אִם טָעָה בְּסִפְיָהּ, כְּגוֹן שֶׁהָיָה צָרִיךְ לֵאמֹר שִׁשָּׁה יָמִים וְאָמַר חֲמִשָּׁה יָמִים, אִם נִזְכָּר מִיָּד, סוֹפֵר כְּרֵאוֹי וְאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ שְׁנִית. אֲבָל אִם הִפְסִיק קִצָּת, צָרִיךְ לְבָרֵךְ שְׁנִית.

89. בְּיָמֵי הַסִּפְיָה מֵתוּ תְלַמִּידֵי רַבִּי עֲקִיבָא בְּל"ג יוֹם, וְלָכֵן נוֹהֲגִים בְּיָמֵים אֵלוֹ קִצָּת

אֲבָלוֹת, שְׂאִין נוֹשָׂאִים נָשִׁים וְאֵין מְסַתְפְּרִים. וְכֵן אֵין מְאִזִּינִים לְמוֹסִיקָה.

90. וַיֵּשׁ חִלּוּקֵי מְנַהֲגִים בְּמִסְפֵּר ל"ג יָמִים הָאֵלֶּה, יֵשׁ מְקוֹמוֹת נוֹהֲגִים שְׁחוֹשְׁבִים אוֹתָן מִיּוֹם

רֵאשׁוֹן שֶׁל סִפְיָהּ, וְלָכֵן אוֹסְרִים עַד ל"ג בְּעֵמֶר. אֵךְ כְּשֶׁחָל רֵאשׁ חֹדֶשׁ אֵיךְ בַּשַּׁבָּת, שִׁישׁ

בּוֹ שְׁתֵּי קִדְשׁוֹת, קִדְשֵׁת שַׁבָּת וְקִדְשֵׁת רֵאשׁ חֹדֶשׁ, אִזּוֹ מִתִּירִים לִשְׂא, וְכֵן לְהִסְתַּפֵּר בְּעֵרֵב

שַׁבָּת. וּבִיּוֹם ל"ג בְּעֵמֶר, וְכֵן מִשֶּׁם וְאֵילָךְ מִתִּירִים, מִפְּנֵי שֶׁבִּיּוֹם ל"ג בְּעֵמֶר פָּסְקוּ מְלָמוֹת,

וְלָכֵן מְרַבִּים בּוֹ קִצָּת שְׂמֻחָה, וְאֵין אוֹמְרִים בּוֹ תַחֲנוּן. וְאֵף שֶׁגַּם בּוֹ בִּיּוֹם מֵתוֹ קִצָּת, אוֹמְרִים

מְקִצָּת הַיּוֹם כְּכֹל, וְלָכֵן אֵין לְהִסְתַּפֵּר אוֹ לִשְׂא עַד לְאַחַר שֶׁהֵאִיר הַיּוֹם, וְלֹא מְבַעֵרֵב. אֵךְ

כְּשֶׁחָל ל"ג בְּעֵמֶר בִּיּוֹם רֵאשׁוֹן, מְסַתְפְּרִים בְּעֵרֵב שַׁבָּת שֶׁלְפָנָיו, לְכַבּוֹד הַשַּׁבָּת.

91. וַיֵּשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁמִּתִּירִים עַד רֵאשׁ חֹדֶשׁ אֵיךְ וְעַד בְּכָלֵל, שֶׁהֵן שִׁשָּׁה עָשָׂר יוֹם, וְנִשְׂאָרִים

ל"ג יוֹם בְּאֶסוּר עַד חֹג הַשְּׁבוּעוֹת (וּמְסַתְפְּרִים בְּעֵרֵב הַחֹג). וּמְכַל מְקוֹם בִּיּוֹם ל"ג בְּעֵמֶר

בְּעֵצְמוֹ מִתִּירִים. (וְכִשְׁחָל בִּיּוֹם רֵאשׁוֹן, מִתִּירִים בְּעֵרֵב שַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי לְעֵיל). וַיֵּשׁ

מְקוֹמוֹת שֶׁמִּתִּירִים עַד רֵאשׁ חֹדֶשׁ אֵיךְ וְלֹא עַד בְּכָלֵל, וּבִיּוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁל רֵאשׁ חֹדֶשׁ

מִתְחִיל הָאֶסוּר, וַיּוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁל הַגְּבֻלָּה הוּא יוֹם הַל"ג, וְאוֹמְרִים בּוֹ מְקִצָּת הַיּוֹם כְּכֹל,

וּמִתִּירִים לִשְׂא וְלְהִסְתַּפֵּר בְּהֵן, וְגַם בִּיּוֹם ל"ג בְּעֵמֶר מִתִּירִים.

הלכות פסח

92. לעשות שדוכים אפלו בסעודה, מתרים בכל הימים. אך רקודים ומחולות, אסורים.

93. ליל ראשון של שבועות, מאחרים מלהתפלל עד צאת הכוכבים. שאם יתפללו קודם ויקבלו קדשת יום טוב, חסר מעט ממ"ט ימי הספירה. והתורה אמרה שבע שבתות תמימות תהיינה.

הלכות פסח

מושגים מהלכות פסח

1. חודש ניסן
2. שבת הגדול
3. מצות מצוה
4. בדיקת חמץ
5. זריזים מקדימים למצוות
6. חלות חיוב בדיקה
7. שואלים ודורשים בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום
8. על ביעור חמץ
9. ביטול חמץ
10. כופה עליו את הכלי
11. תערובת חמץ
12. נתבשל בכלי חמץ
13. נפסל מאכילת כלב
14. מצה לתיאבון
15. מצה עשירה
16. איסור אכילה ואיסור הנאה
17. תענית בכורים
18. בל יראה ובל ימצא
19. מכירת חמץ
20. חמץ ברשותו
21. מכירה אגב קרקע
22. חמץ שעבר עליו הפסח
23. כבולעו כך פולטו
24. ליבון

הלכות פסח

25. הגעלה
26. חציצה
27. דופני כלי חרס
28. אולי לא יגעלנו יפה
29. כלי בן יומו
30. ליבון קל
31. קטניות (לאשכנזים)
32. איסור בששים ואיסור במשהו
33. איסור הנאה בחמץ של אינו יהודי
34. כדי שיראו שינוי וישאלו
35. שאף הם היו באותו הנס
36. ד' כוסות - יין אדום
37. רביעית - רוב רביעית
38. מיץ ענבים
39. מרור
40. חרוסת
41. זכר לקרבן פסח וזכר לקרבן חגיגה
42. אין מבשלים מיו"ט לחבירו, ולא מיו"ט לחול
43. בשר צלי בליל פסח
44. הסיבה על שמאל
45. זכר לחירות
46. לחם עוני - לחם עני
47. שני טיבולים
48. אכילה גסה
49. ליל שימורים

הלכות פסח

- 50. ספירת העומר
- 51. מיתת תלמידי ר"ע
- 52. ל"ג בעומר
- 53. מקצת היום ככולו
- 54. מסתפרים בערב שבת שלפניו לכבוד השבת
- 55. שבע שבתות תמימות

דברי חז"ל לפסח

1. ושמרתם את המצות: ר' יאשיה אומר אל תקרי כן אלא ושמרתם את המצוות

כדרך שאין מחמיצין את המצה כך אין מחמיצין את המצוה. אלא אם בא מצוה

לידך עשה אותה מיד (מכילתא בא)

2. אני ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים: כל הכופר ביציאת מצרים כאלו

כפר בעיקר (ספרי יתרו)

3. אמר רב פפא הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך שלמה ובוצע מאי טעמא

לחם עוני כתיב א"ר אבא וכשכת חייב אדם לבצוע על שתי ככרות מ"ט לחם משנה

כתיב (ברכות לט:)

4. רבי עקיבא אומר... לחם עוני פרט לעיסה שנילושה ביין ודבש מאי טעמא

דר' עקיבא מי כתיב לחם עוני עני כתיב...האי דקרינן ביה עוני כדשמואל דאמר

שמואל לחם עוני לחם שעונין עליו דברים הרבה (פסחים לו.)

דברי חז"ל לפסח

5. תניא רבי אליעזר אומר בתשרי נברא העולם בתשרי נולדו אבות בתשרי מתו אבות בפסח נולד יצחק בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה בראש השנה יצא יוסף מבית האסורין בר"ה בטלה עבודה מאבותינו במצרים בניסן נגאלו בתשרי עתידין ליגאל, ר' יהושע אומר בניסן נברא העולם בניסן נולדו אבות בניסן מתו אבות בפסח נולד יצחק בר"ה נפקדה שרה רחל וחנה בר"ה יצא יוסף מבית האסורין בר"ה בטלה עבודה מאבותינו במצרים בניסן נגאלו בניסן עתידין ליגאל (מסכת ר"ה י"א).

6. שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה והיה העולם שמם עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע והם הם העמידו תורה אותה שעה תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת (יבמות סב):

7. למועד חודש האביב: מכאן שמעברין את השנים כדי שלא תהא חוגג אלא

בחודש האביב (מכילתא)

8. בשלשה מקומות נאמר בעצם היום הזה נאמר בנח בעצם היום הזה (בראשית ז') לפי שהיו דורו אומרים כך וכך אם אנו מרגישים בו (שנכנס לתיבה) אין אנו מניחים אותו ולא עוד אלא אנו נוטלים כשלים וקרדומות ומבקעים את התיבה אמר המקום הריני מכניסו לתיבה בחצי היום וכל מי שיש בו כח למחות יבוא וימחה. ומה ראה לומר במצרים בעצם היום (שמות י"ב) לפי שהיו מצרים אומרים מכך ומכך אם אנו מרגישים בהם (שיוצאים ממצרים) אין אנו מניחים אותם ולא עוד אלא אנו נוטלים סייפים וחרבות ואנו הורגים בהם אמר המקום הריני מוציאם בחצי היום וכל מי שיש בו כח למחות יבוא וימחה. ומה ראה לומר כאן (במיתת משה) בעצם היום הזה לפי

דברי חז"ל לפסח

שהיו ישראל אומרים מכך וכך אם אנו מרגישים בו (במלאך המות) אין אנו מניחים אותו אדם שהוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים והוריד לנו את התורה והוריד לנו את המן והגיו לנו את השליו ועשה לנו נסים וגבורות אין אנו מניחים אותו אמר המקום הריני מכניסו למערה בחצי היום וכל מי שיש בו כח יבוא וימחה לכך נאמר בעצם היום הזה לאמר: (סיפרי פרשת האזינו פסקא שלז)

9. ור' אלכסנדר בתר דמצלי אמר הכי רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבועיסה ושעבוד מלכיות יהי רצון מלפניך שתצילנו מידם ונשוב לעשות חוקי רצונך בלבב שלם (ברכות ז).

רש"י - שאור שבועיסה. ילך הרע שזלצנו המחמילנו:

10. אמר רבא מצה בזמן הזה דאורייתא ומרור דרבנן ומאי שנא מרור דכתיב על מצות ומרורים בזמן דאיכא פסח יש מרור ובזמן דליכא פסח ליכא מרור מצה נמי הא כתיב על מצות ומרורים מצה מיהדר הדר ביה קרא בערב תאכלו מצות...תניא כוותיה דרבא ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' אלהיך מה שביעי רשות אף ששת ימים רשות מאי טעמא הוי דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא יכול אף לילה הראשון רשות תלמוד לומר על מצות ומרורים יאכלוהו, אין לי אלא בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מנין ת"ל בערב תאכלו מצות הכתוב קבעו חובה: (פסחים קב).